

JAAROVERZICHT MIGRANTENBELEID ★ POLITIEKE VLUCHTELINGEN ★
MIGRANTENVROUWEN ★

BAREEL

75 fr
jg 10 nr 38 juli 1987

foto voorkaft:
Bewogen
Fotografen

Bareel

een uitgave van
v.z.w. V.O.CO.M.

Hoofdredakteur:

Emiel Vervliet

Redactie:

Miek Aerts, Veerle Hobin, Mark
Maes, Luk Michiels, Eliane Peytier,
Piet Van Avermaet, Lode Van Look.

Medewerkers:

Sarie Abdeslam, Frank Caestecker,
Frank Moulart, Mark Naudts, Johan
Proot, Hugo Swinnen.

Foto's:

Johan Proot, Jan De Staelen, Bewo-
gen Fotografen.

Tekeningen:

Guido Holmans.

Druk:

De Wrikker

Redactie en administratie:

Pol Kongs

Poststraat 156
1030 Brussel
tel. 02/217.11.38

Inhoud

De Migratie in 1986

Naar aloude gewoonte geeft Bareel ook dit jaar weer een overzicht van de situatie van de migrantenbevolking en van het beleid dat voor deze groep werd gevoerd. Tenminste voor zover daar algemene, maar konkrete gegevens over beschikbaar zijn.

Immigratie - verblijf

Op nationaal vlak heeft de regering duidelijke objectieven gesteld: geen nieuwe immigranten, en als het even kan, een grote terugkeerbeweging. We kijken hoe het daarmee gesteld is.

blz. 3 - 6

Vervolgens lichten we de arbeidsmarkt door, bepalend als die is voor het verblijf van migranten in België. Over tewerkstelling zijn nieuwe cijfers bekend.

blz. 6 - 10

In de belangstelling kwam ook de situatie van de buitenlandse studenten, de heisa rond het 'integrisme', de maatschappelijke bijstand aan vreemdelingen ...

blz. 10 - 13

Het migrantenbeleid van de Vlaamse Gemeenschap. Vooral Gemeenschapsminister Steyaert speelt hierin een belangrijke rol. Maar ook Dewael en Kelchtermans komen even van achter de hoek kijken.

blz. 13 - 15

Politieke vluchtelingen

Nooit haalden vreemdelingen zo uitgebreid de nieuwsberichten als de politieke vluchtelingen het afgelopen jaar. Het spelletje dat met sommige mensen gespeeld werd, had minder te maken met werkelijk grote aantallen dan wel met de beschikbaar gestelde middelen. Om het aantal asielzoekers te beperken reageerde Gol met een wetsvoorstel, dat bovendien al vóór de stemming het nodige effect sorteerde.

blz. 16 - 23

Europa en de migranten

blz. 24

De actie Stemrecht '88 wil de migranten een gemeenschappelijk eisenplatform laten opstellen.

blz. 25

Migrantenvrouwen en buitenshuiswerken. Hoeveel van hen zijn actief op de arbeidsmarkt? Hoe evolueert dit? Onderzoek en de Volkstelling van '81 kunnen een voorzichtig antwoord op deze vragen geven.

blz. 26 - 32

Geschiedkundige kroniek aan de derde aflevering toe: de kolenslag na W.O. II.

blz. 33 - 35

Dokumentatie

blz. 35 - 38

Ook in 1986 was de 'gezondmaking van de Belgische economie' het hoofddoel van de nationale politiek. Via volmachten, want 'het einde van de tunnel kwam in zicht'. In dit dossier geven we een overzicht van dit beleid voor de migranten.

HET MIGRANTENBELEID EEN JAAROVERZICHT

NATIONAAL BELEID

samenstelling dossier:
Lode Van Look

Het regeerakkoord Martens VI, aan het parlement op 29 november 1985 meegedeeld, zegt het volgende m.b.t. migranten:

"Voor de regering blijft het bevorderen van de juridische en feitelijke integratie van de immigranten in onze samenleving, met inachtneming van hun recht op eigenheid, een belangrijke doelstelling. De Regering zal de besluiten trekken uit de werkzaamheden van de Studiecommissie voor de Immigratie en, in samenwerking met de Gemeenschappen en de Gewesten, de nodige maatregelen nemen. Tevens zal zij de controle op de stopzetting van de immigratie, waartoe in 1974 werd beslist, intensifiëren. Zij zal het systeem van vrijwillige herintegratiepremies voor langdurig volledig werklozen ontwikkelen en uitbreiden. Zij zal een systeem uitwerken ter bevordering van de vrijwillige herintegratie van vreemde werknemers in hun land van herkomst bij industriële herstructureringen of sluitingen van ondernemingen. Zij zal de over-

eenkomsten met de emigratielanden opnieuw onderhandelen. In dat kader zal zij ondermeer de beperking nastreven van sociale uitkeringen aan vreemdelingen van buiten de E.E.G. die in het buitenland leven."

Minister van Justitie en vice-premier Gol heeft zo zijn eigen ideeën over vreemdelingen (migranten en politieke vluchtelingen) en hun integratie. Zijn invloed op het regeringswerk was zeer groot. Illustratief hiervoor is

de werking van de Studiecommissie voor de Immigratie (ook wel de commissie Gol of de commissie Vermeylen genoemd). Bij wet opgericht op 28 juni 1984, werd zij slechts op 10 mei 1985 samengesteld. Onder voorzitterschap van Piet Vermeylen kon zij toen aan de slag. Zij kon haar stempel evenwel niet op het migratiebeleid drukken, vleugellam, door het ontbreken van een sekretariaat en andere infrastructuur. Zij wist zich slechts eenmaal in het nieuws te werken, met een perskonferentie op 16 juli 1986 over de situatie van de islamitische en van de politieke vluchtelingen.

DE TOEGANG TOT HET GRONDGEBIED EN HET VERBLIJF

Immigratie en emigratie in 1985

nationaliteit	immigratie mannen/vrouwen	emigratie	saldo
Italië	2.397 (1392/1007)	4.215	- 1.816
Spanje	557 (302/253)	1.327	- 770
Turkije	1.620 (792/828)	1.200	+ 420
Marokko	1.856 (1000/856)	1.573	+ 283
Nederland	3.660 (1950/1755)	3.615	+ 45
Frankrijk	5.071 (2523/2548)	4.108	+ 963
Bondsrep. Duitsland	2.532 (1232/1300)	2.376	+ 156
Groot-Brittannië	2.370 (1137/1233)	2.502	- 132
Verenigde Staten	3.078 (1366/1712)	2.794	+ 284
Japan	568 (292/276)	638	- 70
Azië (zonder Japan)	3.719 (2311/1408)	1.614	+ 2.105
Afrika (zonder Maghreb)	4.691 (3118/1573)	3.087	+ 1.604
Totaal vreemdelingen	37.542 (20.160/17.382)	33.540	+ 4.002
(Belgen)	(9.499)	(14.361)	(- 4.862)

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek.

De terugkeerpremie

Dat de terugkeer — of oprotpremie geen groot succes zou worden, was reeds vorig jaar duidelijk. Op 31 juli 1986 waren er slechts 255 aanvragen voor deze 'herintegratiepremie' ingediend. Per nationaliteit was de verdeling als volgt:

Turkije	138 aanvragen
Marokko	47 aanvragen
Tunesië	19 aanvragen
Algerije	14 aanvragen
andere:	37 aanvragen

Bijna de helft van de aanvragen kwamen uit Brabant, zoals blijkt uit volgend overzicht.

Antwerpen: 14 aanvragen; Brabant: 114; Henegouwen: 33; Luik:

16; Limburg: 32; Namen: 14; Luxemburg: 5; Oost-Vlaanderen: 19 en West-Vlaanderen: 4. (2)

Tot en met 31 juli 1986 werd aan 130 aanvragers de premie toegekend. Met de andere gezinsleden

foto J. Proot

De recentste cijfers die hierover beschikbaar zijn, hebben betrekking op 1985.

De immigratie uit de traditionele herkomstlanden is zeer beperkt geworden en dat blijkt duidelijk uit de tabel. In 1980 kwamen er nog 46.860 migranten uit Turkije en Marokko samen naar België; in 1985 is dat aantal teruggelopen tot 3.476. Bij mensen van oudere migratiegolven zien we zelfs een beperkte terugkeerbeweging.

Naast het normale personenverkeer met de buurlanden, is de meest opmerkelijke immigratie die uit Azië en Centraal-Afrika. Waarschijnlijk is het grootste gedeelte onder hen kandidaat politieke vluchteling (merk op: het veel lager aantal vrouwen dan bij andere nationaliteiten). Hun absolute aantal blijft nog relatief gering, maar zal in 1986 vermoedelijk veel hoger hebben gelegen (1).

erbij ging het om 370 personen.

Tot eind juli werd 31.539.528 Bf besteed voor deze premie. Per goedgekeurde aanvraag lag het bedrag tussen 120.000 en 506.000 Bf (afhankelijk van de familiale toestand, de situatie inzake werkloosheidsuitkeringen, de duur van de inactiviteit en het vroeger verdiende loon). Vermelden we nog dat de herintegratiepremie migranten ertoe moet aanzetten naar hun land terug te keren. De uitvoering ervan was voorzien in de herstellwet van 22 januari 1985. De praktische

toepassing werd geregeld door een K.B. van 17 juli 1985 en een M.B. van 1 augustus 1985.

	betrokken personen	dossiers
Antwerpen	29	6
Brabant	181	64
Henegouwen	38	16
Luik	2	2
Limburg	27	19
Luxemburg	—	—
Namen	54	11
Oost-Vlaanderen	34	11
West-Vlaanderen	5	1

Uitwijzing

In antwoord op een parlementaire vraag herinnerde de Minister van Justitie eraan welke richtlijnen er door zijn departement worden toegepast voor de verwijdering van vreemdelingen die een veroordeling opliepen.

1. Vreemdelingen zonder verblijf in België: iedere veroordeling tot een gevangenisstraf wegens een opzettelijk feit leidt in principe tot een verwijderingsmaatregel.

2. De sedert minder dan 5 jaar tot het verblijf in België toegelaten of gemachtigde vreemdelingen: een verwijderingsmaatregel wordt getroffen van zodra de vreemde een veroordeling van 6 maanden effectieve gevangenisstraf of meer (welke ook de gepleegde feiten zijn), onder voorbehoud van bijzondere, voornamelijk familiale omstandigheden.

3. De niet-E.E.G.-onderdanen, sedert meer dan 5 jaar in regelmatig verblijf (zonder onderscheid of bij hun aankomst hun verblijf al dan niet beperkt werd):

tot een verwijdering wordt overgegaan na een veroordeling tot een effectieve gevangenisstraf van 1 jaar of meer, wegens feiten met geweldpleging of met betrekking tot de wetgeving op verdovende middelen.

deze normen worden toegepast op standvastige wijze zonder evenwel uit te sluiten dat in één of ander uitzonderlijk geval een gunstiger maatregel kan getroffen worden.

4. De E.E.G.-vreemdelingen die veroordeeld worden tot een gevangenisstraf van een jaar of meer:

de dossiers worden geval per geval onderzocht in het licht van de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen in verband met de richtlijn van de Raad van de E.E.G. van 24 februari 1964 waarvan met name artikel 3 bepaalt dat "de maatregelen van openbare orde uitsluitend moeten berusten op het persoonlijk gedrag van de be-

trokkene" en dat "het bestaan van strafrechtelijke veroordelingen op zichzelf geen motivering van deze maatregelen vormt".

Het aantal uitzettingen en terugwijzingen in de periode 1983 - 1985 om redenen van openbare orde bedroeg respectievelijk:

64 en 594 in 1983
91 en 442 in 1984
101 en 525 in 1985 (3).

Beperking van verblijf of vestiging

In toepassing van het K.B. van 7 mei 1985, noteerde men in zes gemeenten van de Brusselse agglomeratie volgende cijfers over de beperkingen van het verblijf (4).

Gemeente	Benaderende datum van de opname	Totaal aantal initiële beperkingen van het verblijf	Aangevraagde afwijkingen bij de gemeenten	Toegestane afwijkingen door de burgemeesters	Totaal aantal overgebleven beperkingen van het verblijf
Anderlecht	15.9	195 (1)	63	63	132
Schaarbeek	15.7	134	50	31	103
Sint-Gillis	30.9	onbekend	451	105	onbekend (minstens 346)
Sint-Jans-Molenbeek	1.7	onbekend	70	60	onbekend (minstens 10)
Sint-Joost-ten-Node	31.10	onbekend	53	36	onbekend (minstens 17)
Vorst	15.10	137	79	79	58

(1) De beperkingen van het verblijf, genomen ten aanzien van vreemdelingen die uit het buitenland komen, werden niet opgeteld.

Door artikel 8 en 9 van de wet van 28 juni 1984 (het wetboek van de Belgische nationaliteit) verkregen een groot aantal jongeren op 1 januari 1985 de Belgische nationaliteit. Het ging om 67.394 personen.

Het Rijksregister verstrekke daarover volgende gegevens:

Het aantal naturalisaties van Turken, Marokkanen, Tunesiers en Algerijnen bedroeg in de periode 1981 - 1985:

Geboorteland	Naturalisaties									
	1981		1982		1983		1984		1985	
	grote	gewone	grote	gewone	grote	gewone	grote	gewone	grote	gew.
Algerije	5	12	2	21	5	18	8	33	5	33
Marokko	13	52	13	63	23	127	21	116	11	230
Tunesië	8	6	4	22	5	25	5	18	6	30
Turkije	3	14	11	18	13	48	1	41	7	61

DE ARBEIDSMARKT

De toekenning van arbeidskaarten

In 1986 heeft de administratie voor de werkgelegenheid - voor de drie gewesten samen - 9.089 arbeidskaarten toegekend. Meer dan drie vierden van die kaarten (6.858) werden uitgereikt aan buitenlanders die reeds in België verbleven. De overige aan vreemdelingen die voor het eerst naar België kwamen. Vergeleken met 1985 is er een gevoelige stijging van het aantal arbeidskaarten en dat voor het eerst sinds jaren. Die stijging komt bijna volledig voor rekening van de aanvra-

gen van buitenlanders die reeds in België verbleven. Meer en meer buitenlandse jongeren maken hun opwachting op de arbeidsmarkt.

Bij immigratie

2.231 arbeidskaarten A en B werden afgeleverd aan werknemers van vreemde nationaliteit bij immigratie. Het Vlaamse Gewest neemt daarvan bijna de helft voor zijn rekening (1.001), gevolgd door het Brussels Gewest (943)

Jongeren die de Belgische nationaliteit verkregen hebben op basis van de wet van '84.

aantal personen
Op 23/6/86

Geboren in België

uit een Belgische ouder	67.394
geadopteerd door een Belg	165
gevaar voor staatsloosheid	245
bezit geen vreemde nationaliteit	3
toekenning door verklaring v.e. Belg. adoptant	790

Geboren in het buitenland

uit een Belgische ouder	2.505
uit een Belgische ouder (vijf jaar)	40
vader Belg	20
moeder Belg	31
adoptie door een Belg	695
adoptie door een Belg (vijf jaar)	10
adoptie door Belg (kind bezit geen andere national.)	6 (5)

Ten aanzien van deze cijfers in enig voorbehoud te maken. Sommige gemeenten - waaronder in hoofdzaak Antwerpen - hebben immers de wijze van verkrijging van de Belgische nationaliteit nog niet meegedeeld aan het Rijksregister.

Aantal toegekende eerste arbeidskaarten in België, 1986.

	bij immigratie		zonder immigratie		totaal
	A	B	A	B	
Brussel	301 (390)*	642 (325)	2.895 (2.405)	224 (172)	4.062
Vlaanderen	347 (306)	654 (715)	1.951 (1.561)	89 (53)	3.041
Wallonië	158 (138)	129 (58)	1.554 (1.336)	145 (108)	1.986
Totaal	806 (834)	1.425 (1.098)	6.400 (5.302)	458 (333)	9.089

* de cijfers tussen haakjes hebben betrekking op '85

Bron: Ministerie van Arbeid en Tewerkstelling.

drie gewesten het meest aangevraagd voor de diensten van algemeen belang. In Brussel en Wallonië komen dan in volgorde van grootte de handel en de banksector (103), in Vlaanderen de metaalindustrie (240).

Zonder immigratie

In 1986 werden 6.858 A- en B-vergunningen afgeleverd zonder immigratie: 3.119 in het Brussels Gewest 2.040 in het Vlaams Gewest en 1.699 in het Waals Gewest. In alle gewesten maken de B-vergunningen echter nog geen 10 % uit van het totaal aantal afgeleverde vergunningen.

Als we deze cijfers vergelijken met de cijfers van 1985, constateren we dat de stijging in 1986 voor meer dan 50 % toe te schrijven is aan de stijging van de Turkse en Marokkaanse aanvragen. Deze stijging is zeer uitgesproken in Vlaanderen en Brussel.

Besluit

Het globaal beeld van het toekennen van nieuwe arbeidskaarten in 1986 komt overeen met dat van de voorbije tien jaar. Er is een duidelijk overwicht van de arbeidsvergunningen zonder immigratie en hierbinnen een overwicht van de

arbeidskaarten A.

Nochtans constateren we opnieuw een stijging tot het niveau van 1984. Komen er meer Turkse en Marokkaanse jongeren op de arbeidsmarkt of heeft de verlenging van de schoolplicht de 'daling' van 1985 veroorzaakt? De cijfers van de komende jaren zullen het bevestigen of ontkennen.

De nieuwe arbeidsimmigratie is enigszins, doch niet relevant, gestegen. Wel werd duidelijk de trend bevestigd dat het meest arbeidskaarten in Vlaanderen worden uitgereikt, zeker bij nieuwe immigratie.

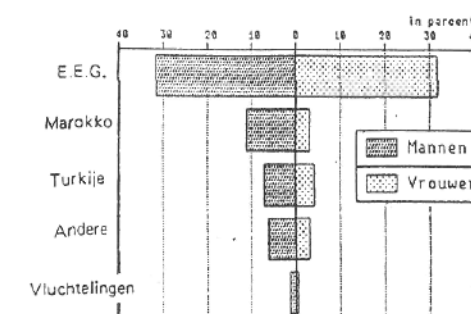
Werkloosheid

De situatie op 30/6/86.

Op 100 werkloze mannen zijn er 20 mannen van vreemde nationaliteit. Op 100 werkloze vrouwen zijn 10,4 van vreemde nationaliteit. In totaal (mannen en vrouwen samen) maken werklozen van vreemde nationaliteit 14,4 % van het totaal aantal werklozen uit.

Een grote meerderheid (61,3 %) van de werklozen van buitenlandse nationaliteit is afkomstig uit E.E.G.-landen, vooral uit Italië (39,1 %). Daarna volgen de Marokkaanse werklozen (14,3 %), de Turkse werklozen (11,4 %) en de Franse werklozen (9,4 %).

Grafisch kan dat als volgt voorgesteld worden. Het totaal aantal vreemde werklozen bedraagt 61.940.

Verdeling naar leeftijd.

Als we de relatieve verdeling naar leeftijdsklassen van de uitkerings-

gerechtigde volledig werklozen van Belgische en vreemde nationaliteit bekijken, zien we dat er meer Belgen in de klassen onder 25 jaar en boven 50 jaar werkloos zijn dan vreemdelingen. In de andere leeftijdsklassen is dit omgekeerd. Bij de mannelijke werklozen in de hoogste leeftijdsklassen is dit verschil opmerkelijk.

Een vergelijking met juni 1985.

Een vergelijking leert ons dat zowel buitenlanders als Belgen hun aantal hebben zien teruglopen ten opzichte van 30/6/85 (respectievelijk met 4 % en 5,6 %). De dalende trend is algemeen voor alle nationaliteiten en voor beide geslachten, met uitzondering van de vrouwelijke werklozen van vreemde nationaliteit, waar we een status quo hebben.

De sterkste dalingen vallen te noteren bij de Italianen (- 1.066 eenheden), de Marokkanen (- 688 eenheden), de Grieken (- 166 eenheden) en de Algerijnen (- 116 eenheden). Ondanks deze daling, en omdat de daling van de Belgische werklozen zich sterker doorzette, verhogen de buitenlandse werklozen hun aandeel in de totale werkloosheid met 0,2 %: van 14,2 % in 1985 tot 14,4 % in 1986.

Inactiviteitsduur

Uit de onderstaande tabel blijkt dat de *strukturele* werkloosheid (mensen die langer dan twee jaar werkloos zijn) groter is bij de bui-

Verdeling van de uitkeringsgerechtigde volledig werklozen van vreemde nationaliteit volgens nationaliteit.

Land van herkomst	Mannen		Vrouwen		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Nederland	987	2,8	828	3,1	1.815	2,9
Luxemburg	128	0,4	83	0,3	211	0,3
Frankrijk	3.235	9,1	2.601	9,8	5.836	9,4
West-Duitsland	416	1,2	357	1,3	773	1,2
Italië	11.562	32,6	12.660	47,8	24.222	39,1
Groot-Brittannië	223	0,6	189	0,7	412	0,7
Denemarken	8	0,0	8	0,0	16	0,0
Ierland	11	0,0	8	0,0	19	0,0
Griekenland	920	2,6	963	3,6	1.883	3,0
Spanje	1.552	4,4	1.615	6,1	3.177	5,1
Portugal	451	1,3	276	1,0	727	1,2
Totaal van de E.E.G.-landen	19.503	55,0	19.588	73,9	39.091	63,1
Polen	116	0,3	66	0,2	182	0,3
Oost-Duitsland	6	0,0	8	0,0	14	0,0
Hongarije	51	0,1	14	0,0	65	0,1
Malta	6	0,0	2	0,0	8	0,0
Tsjechoslowakije	10	0,0	8	0,0	18	0,0
Turkije	4.423	12,5	2.612	9,9	7.035	11,4
U.S.S.R.	10	0,0	1	0,0	11	0,0
Joegoslavië	316	0,9	197	0,7	513	0,8
Algerije	331	0,9	89	0,3	420	0,7
Zaire	99	0,3	45	0,2	144	0,2
Marokko	6.908	19,5	1.976	7,5	8.884	14,3
Tunesië	498	1,4	120	0,5	618	1,0
Overige landen	2.341	6,6	1.432	5,4	3.773	6,1
Vluchtelingen en staatlozen	818	2,3	346	1,3	1.164	1,9
Totaal aantal werklozen van vreemde nationaliteit	35.436	100	26.504	100	61.940	100
België	141.828		227.238		369.066	
Algemeen totaal	177.264		253.742		431.006	

Bron: R.V.A., jaarlijkse telling.

tenlanders (58,7 %) dan bij de Belgen (50,3 %). Uitgesplitst naar geslacht, zien we dat zowel bij de Belgen als bij de buitenlanders de vrouwen het ergst getroffen worden door deze strukturele werkloosheid: 55,4 % vrouwen tegenover 42,3 % mannen bij de Belgen en 63,9 % vrouwen tegenover 54,6 % mannen bij buitenlanders.

In vergelijking met 1985 is de gemiddelde inactiviteitsduur van de uitkeringsgerechtigde volledig werklozen verlengd, ondanks een daling in absolute cijfers van de langdurig werklozen. Dit laatste heeft evenwel te maken met het niet meer opnemen van brugpensioneerden in de werkloosheidscijfers.

Bron: R.V.A.

Inactiviteitsduur	Belgen			Buitenlanders		
	Mannen %	Vrouwen %	Totaal %	Mannen %	Vrouwen %	Totaal %
- 3 maanden	12,9	7,8	9,8	8,1	5,3	6,9
van 3 tot - 6 maanden	12,0	9,2	10,3	8,8	7,8	8,4
van 6 tot - 12 maanden	14,4	10,7	12,1	11,0	8,3	9,8
van 1 tot - 2 jaar	18,4	16,9	17,5	17,6	14,6	16,3
van 2 tot - 5 jaar	27,7	29,9	29,0	33,1	30,9	32,2
van 5 tot - 10 jaar	12,9	22,3	18,7	19,5	26,9	22,7
10 jaar en meer	1,7	3,2	2,6	2,0	6,1	3,8
Totaal	100	100	100	100	100	100

De tewerkstellingssituatie van vreemdelingen

De cijfers van de Volkstelling van '81 over de tewerkstelling van de bevolking werden recent verwerkt. Op de werksituatie van de migrantenvrouw komen we uitgebreid terug in een artikel verder in dit nummer.

Vreemdelingen zijn overwegend arbeiders in private ondernemingen. Zij hebben slechts een heel beperkte toegang tot de openbare diensten. In deze sektor werkt nochtans één Belg op vier. Buitenlanders genieten tenslotte ook minder dan de Belgen het statuut van bediende en zelfstandige.

Ondanks de achteruitgang van de globale werkgelegenheid sinds 1970 is het aantal werkende vreemdelingen (zowel de mannen als de vrouwen) gestegen (+ 1,6 % voor de mannen, + 4,4 % voor de vrouwen). Hun arbeidsmarktparticipatie is dus, in absolute cijfers, sinds de economische crisis niet verminderd. Gemeten aan de totale vreemdelingenbevolking blijft hun aktiviteitsgraad nochtans zwakker dan die van de Belgische bevolking. Onder de vreemdelingen telt met relatief meer jongeren en studenten.

Maar de arbeidsmarktparticipatie van de vreemdelingen blijft de kenmerken van de vroegere arbeidersimmigratiefasen dragen. Het *arbeidersstatuut* domineert zowel in de industrie als in de diensten en dit zowel voor de oudere als voor de jongere vreemdelingen.

Bron: N.I.S., Volkstelling 1981, eigen berekeningen.

Beroepsstatuut	Belgen	Vreemdelingen
Werkgevers	3,7	3,0
Zelfstandigen	10,3	7,1
Werkgevers in dienstverband	0,8	1,5
Weddetrekkenden - Openbare Diensten	26,8	8,0
Bedienden (Privé onderneming)	23,5	18,8
Arbeiders (Privé onderneming)	31,3	57,6
Leerjongens/meisjes	0,6	1,0
Helpers	2,4	1,5
Beroep onbekend	0,5	1,5
Totaal	100	100
A.C.	3.266.707	252.363

Belgische en vreemde werkende beroepsbevolking naar beroepsstatuut (in %).

De laatste tien jaar hebben in de Belgische tewerkstelling toch merkwaardige verschuivingen plaatsgegrepen. Deze kunnen het gevolg zijn van een vermindering van het arbeidsplaatsenaanbod

Werkende mannelijke beroepsbevolking van vreemde nationaliteit, 1981.

arbeiders	abs.	%
totaal	119572	100
Bankwerkers, gereedschapsm., loodgieters, lassers, plaatwerkers	28900	24,17
Laders, lossers, handlangers, havenarbeiders	13820	11,56
Bouwwakarbeiders, metselaars, vloer, plafonneerders	10418	8,71
Mijnwerkers, groevenarbeiders	8875	7,42
Hoogovenarb., walsers, draadtrekkers	7021	5,87
Huishoudelijk, hotel - en keukenpersoneel	6373	5,32
Elektriciens, elektronic. (productie en bouw)	5918	4,95
Machinisten, stokers, bestuurders, chauffeurs	4935	4,13
Timmerlieden, schrijnwerkers, houtbewerkers e.a.	4020	3,36
Fabrieks-, kraan-, grondwerkmach.	3520	2,94
Werkers in voeding en dranknijv. (bakkers, beenhouwers)	3457	2,89
Glas en aardewerkearbeiders	2529	2,12
Werkers in scheikunde en papier	2337	1,95
Meestergasten (prod. en bouwbedr.)	2323	1,94
Schilders (konstruk. en gebouw)	2186	1,83
Vak- en fabrieksarbeiders n.e.g. (rubber, plastic, leer)	1889	1,58
Spinners, wevers, breiers, ververs	1788	1,50

Werkende mannelijke beroepsbevolking van vreemde nationaliteit, 1981.

Bedienden	abs.	%
Totaal	34083	100
Direkteur, hoger kaderpersoneel in private sektor	8244	24,19
Kantoorbediende (m.u.v. boekhouders, kassiers, typisten)	7919	23,23
Tekenaars en middelbare technici	2701	7,92
Andere wetenschap. of vrije beroepen	2138	6,27
Verkopers, winkelbedienden e.d.	1931	5,67
Handelsreizigers en vertegenwoordigers	1689	4,96
Architekten, ingenieurs, techn. ir.	1574	4,61
Meestergasten (productie en bouwbedrijven)	1471	4,32
Boekhouders en kassiers	905	2,66
Elektriciens, elektron. (productie en bouw)	687	2,02
Artiesten, schrijvers, journalisten	682	2,00
Trambestuurders, chauffeurs	603	1,77
Artsen, tandartsen, apothekers, paramedici, verplegers	447	1,31
Onderwyzend personeel	351	1,03
Verzekeringsagenten, makelaars, e.d.	349	1,02

of van een gewijzigde voorkeur van het arbeidsaanbod voor bepaalde werknemers. Het resultaat van die beide bewegingen manifesteert zich bij de vreemdelingentewerkstelling in een verschuiving naar handel, horeca, reparaties en overige diensten. In de

ontginnings- en verwerkende industrie loopt de tewerkstelling van vreemdelingen achteruit. Deze verschuiving gaat niet noodzakelijk gepaard met een verbetering van de arbeidsmarktpositie (beter socio-ekonomisch statuut).

Maatschappelijke bijstand

Op 26 maart stuurde staatssecretaris Miet Smet een rondschrijven aan de provinciegouverneurs over de hulp aan vreemdelingen die zich in een toestand van onregelmatigheid bevinden. Daarin stelt de staatssecretaris dat, hoewel elk persoon recht heeft op maatschappelijke dienstverlening (art. 1 van de organieke wet van 8/7/76), de sociale hulpverlening aan een vreemdeling die zich zonder vergunning op Belgisch grondgebied bevindt of tegen wie een bevel tot terugwijzing is getroffen, "nochtans niet voor gevolg heeft dat het ocmw op onbepaalde wijze de onwettige toestand waar de vreemdeling zich in bevindt, moet helpen bestendigen". En ze besluit dit rondschrijven met de woorden: "Bovendien meen ik de aandacht van de openbare centra

voor maatschappelijk welzijn te moeten vestigen op de noodzaak voor mijn departement om toezicht te houden op behoeftige vreemdelingen tot op het ogenblik van hun integratie, de misbruiken op het gebied van de onderstand te beteugelen en die personen van het grondgebied te verwijderen die geneeskundig of sociaal niet kunnen geïntegreerd worden in het Belgisch ekonomisch leven. De mededeling aan het departement van de berichten tot hulpverlening maakt het mogelijk de gevallen op te sporen die voor repatriëring in aanmerking komen (voorzien bij artikel 8 van de wet van 2/4/65). Ten einde de toepassing van die bepalingen mogelijk te maken, verzoek ik derhalve de openbare centra voor maatschappelijk welzijn bij de berichten van de hulpverlening die naar mijn departement worden gestuurd, een nauw-

keurig sociaal verslag (gezinssituatie, tewerkstelling, huisvesting, talenkennis ...) te voegen waaruit de kans op integratie van de geholpen vreemdelingen moet kunnen geëvalueerd worden, afgezien van het feit trouwens of ze wettig of onwettig in het land verblijven."

Deze omzendbrief lokte heel wat reacties uit. Vooral het nagaan van de graad van integratie en de evaluatie daarvan werd sterk bekritiseerd vanuit het werkveld. De staatssecretaris werd gedwongen haar positie terzake te nuanceren. In antwoord van een parlementaire vraag stelde ze (7):

Uit de afwezigheid van bijzondere regels door de wetgever vastgesteld inzake de criteria die men in acht dient te nemen om de opportuniteit te beoordelen van de repatriëring be-

paald in art 8 van de wet van 2 april 1965, moet men besluiten dat die criteria ter beoordeling worden overgelaten aan de minister die het maatschappelijk welzijn in zijn bevoegdheid heeft.

Gelet op de verscheidenheid van de individuele gevallen die zich kunnen voordoen is het praktisch onmogelijk algemene criteria vast te stellen om de integratiemogelijkheid te beoordelen van vreemdelingen die sociale of medisch-sociale bijstand genieten. Ieder geval is aldus een speciaal geval.

In de strikte naam van de repatriëring, die door de wet aan de zorgen van mijn departement is toevertrouwd, is verder geen enkele bijzondere procedure bepaald.

In dezelfde richting zijn procedures evenwel vastgelegd bij de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, waarvan artikel 7 bepaalt dat, onverminderd de voordelige besparingen vervat in een internationaal verdrag, de Minister van justitie of zijn gemachtigde de vreemdeling die noch gemachtigd noch toegelaten is tot het verblijf van meer dan drie maanden in het Rijk of om er zich te vestigen, bevel kan geven het grondgebied te verlaten vóór een bepaalde datum, meer bepaald wanneer hij wordt aangetroffen in staat van landloperij of van bedelarij of "wanneer hij kennelijk zonder voldoende middelen van bestaan is en niet in de

mogelijkheid verkeert deze te bekomen door het wettig uitoefenen van een winstgevende werkzaamheid".

De omzendbrief van 26 maart 1986, die het voorwerp is van de vragen van het geachte lid, heeft speciaal die laatste categorie vreemdelingen op het oog die tussen aanhalingstekens staat vermeld.

Gelet op de hierboven aangehaalde beschouwingen zijn er geen bijzondere richtlijnen aan mijn diensten gegeven die niettemin de afzonderlijke gevallen onderzoeken binnen het raam van de voorwaarden en modaliteiten van repatriëring bepaald in de vigerende internationale overeenkomsten.

Het is duidelijk dat wanneer een openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn bij de uitoefening van zijn opdracht tot hulpverlening kennis krijgt van het onwettelijk verblijf van een vreemdeling, en deze hulp verleent zonder van dit litigieus feit bericht te geven aan de procureur des Konings overeenkomstig art 29 van het eerste boek van het Wetboek van strafvordering, die houding tot gevolg heeft dat de onwettelijke toestand waarin die vreemdeling zich bevindt, wordt bestendigd.

Het toezicht waarmee de wetgever mijn departement heeft belast, heeft alleen tot doel de misbruiken inzake maatschappelijk welzijn te beteugelen en de gevallen op te sporen die een repatriëring verantwoorden.

Om de reeds eerder aangehaalde redenen is het niet denkbaar dat aan

mijn diensten precieze onderrichtingen, richtlijnen of bevelen zouden gegeven worden om die taak te vervullen.

Bij het naslaan van de tekst van boven vermelde parlementaire bescheiden, ..., zal het geachte lid opmerken dat het voornemen om de kosten van bijstand aan vreemde behoeftigen verleend ten laste van de Staat te leggen tot op de dag van hun inschrijving in het bevolkingsregister gerechtvaardigd was door de noodzakelijkheid mijn departement een ernstige controle te laten uitoefenen op de opportuniteit om hen in het land te houden, wegens het feit "dat talrijke vreemdelingen immers op zoek zijn naar een betrekking en zij ten laste zijn van de kommissie van openbare onderstand tot zij uiteindelijk in een bestendige toestand van behoeftigheid belanden. De mededeling aan het departement van de berichten tot ondersteuning zal het mogelijk maken de gevallen op te sporen die voor repatriëring in aanmerking komen".

Deze beschouwingen onderstrepen voldoende het belang van de gegevens die het in boven vermelde omzendbrief gevraagde sociaal verslag moet bevatten, met name in verband met de talenkennis.

Het gaat uiteraard om talen die de integratie van de vreemdelingen in het Belgisch ekonomisch leven moeten bevorderen; meer bepaald en minstens één van de landstalen, met name die van het taalgebied dat de vreemdeling opneemt, en eventueel om vreemde talen.

Kinderbijslag

Uit een studie van de Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers blijkt dat 12 % van de gezinnen die kinderbijslag genieten van vreemde nationaliteit is. 15 % van de kinderen voor wie deze kinderbijslag getrokken wordt heeft een andere dan de Belgische nationaliteit. 256.000 van hen verblijven in België: 78.000 Italianen, 62.000 Marokkanen, 34.000 Turken, 19.000 Fransen en 15.000 Spanjaarden. Voor deze kinderen hebben buitenlandse gezinnen recht

op dezelfde bedragen als Belgische gezinnen.

Het aantal Belgische gezinnen dat recht heeft op kinderbijslag blijft licht stijgen, maar het aantal Belgische kinderen per gezin en het totaal aantal Belgische kinderen loopt terug. Gemiddeld heeft een Belgisch gezin 1,70 kinderen. Eenzelfde gemiddelde hebben de Spaanse gezinnen in België. Daar tegenover staan Franse gezinnen met 1,76 kinderen, Italiaanse gezinnen met 1,84 kinderen, Turkse gezinnen met 1,93 per rechtgebend gezin, maar vooral de Ma-

rokkaanse gezinnen hebben een hoog gemiddelde. Zij hebben gemiddeld 3,66 kinderen. De helft van de Marokkanen die in België wonen, zijn jongeren voor wie kinderbijslag wordt uitbetaald.

(bron: De Standaard, 7 mei 1987)

De Islam

Op 20 april 1986 manifesteerden in Brussel enkele honderden mensen, Belgen en Arabieren, tegen de raid van de V.S. op Libië. Enkele betogers droegen portretten mee van Khomeini en Khadafi. De 'integranten' kwamen uitvoerig in de media aan bod. De Belgische publieke opinie reageerde geschokt (zo heet dat dan) en de regering vond dat ze wat moest doen (zo gaat dat dan). Eind juni besliste de ministerraad om de islamleraars, voorgedragen door het Cultureel Islamitisch Centrum, slechts te benoemen indien ze vijf jaar in België verbleven en voldeden aan de taalvereisten. In het franstalig landsgedeelte werd deze beslissing door Damseaux vastgelegd in een schrijven van 25/8/86. Daarin stelde de toenmalige minister van onderwijs dat het leraarsambt in principe aan personen van de Belgische nationaliteit is voorbehouden. Een nationaliteitsafwijking kan bekomen worden, indien volgende voorwaarden vervuld zijn:

- er zijn geen Belgische leraars beschikbaar ;
- er zijn geen E.G.-ers beschikbaar ;
- niet-E.G.-ers moeten vijf jaar in

België verblijven en opteren voor de Belgische nationaliteit. Maar voor het toekennen van de nationaliteitsafwijking kunnen deze leraars noch benoemd, noch betaald worden en de toekenning geldt voor maximum één jaar. Een rondschrijven van dezelfde minister op 26/8/86 stelt verder dat de onderwijstaal het Frans dient te zijn en dat de leraar over de nodige bekwaamheidsbewijzen dient te beschikken om in de onderwijstaal te onderwijzen.

In het nederlandstalig onderwijs werd geen rondschrijven hierover verstuurd. Wel werd ook hier aangehouden op het benoemen van islamleraars die reeds vijf jaar in België verblijven en die de onderwijstaal machtig zijn.

Dat deze maatregelen, ondanks hun gegrond karakter, voor een paniekstemming zorgden bij de leraars islamitische godsdienst, hoeft geen betoog. Of nu de situatie van de islamleraars structureel verandert, is onwaarschijnlijk. Jarenlang heeft men niet de minste interesse vertoont voor de islam en het islamon-

derricht in de scholen. Het Islamitisch Centrum en haar ambassadeurs kregen de vrije hand en dit ondanks protesten van de migranten en hun verenigingen. Een planmatige en systematische aanpak is dus absoluut nodig, niet het okkasideel dreigen met de (wets)stok.

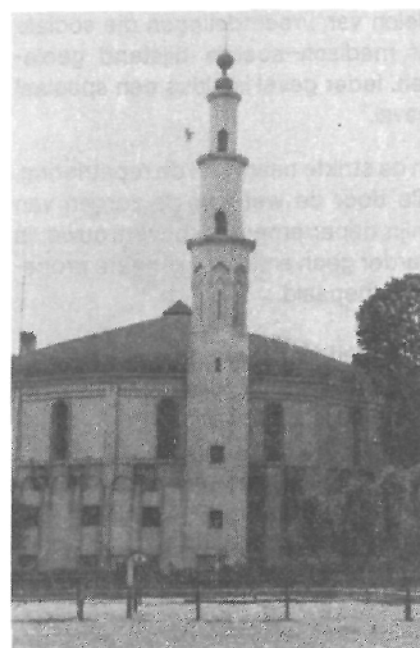

foto J. Proot

Buitenlandse studenten

Na de uitspraak in de zaak 'Gravier', waarbij België in het ongelijk werd gesteld, leidde de EG-Commissie een versnelde inbreukprocedure in. Daarmee wil ze bereiken dat een aantal bepalingen in de Belgische wet van 21/6/85 worden gewijzigd. Deze wet heeft betrekking op het collegegeld of extra-inschrijvingsgeld voor buitenlandse studenten. Tevens wil de EG-Commissie het

foto J. De Staelen

onverschuldigd betaalde collegegeld laten terugbetalen.

De zaak van de inschrijvingsgelden is nu in behandeling bij het Europees Hof van Justitie. De Commissie verzocht het Hof - in afwachting van een definitief arrest - om een arrest in kortgeding ten einde de rechten van de studenten aan het begin van het academiejaar 85/86 te vrijwaren.

De voorzitter van het Hof beschikte op 25/10/85 als volgt, in afwachting van de uitspraak in het bodemgeschil: de Belgische staat werd verzocht alle nodige maatregelen te nemen om onderdanen van andere lidstaten toe te laten tot studies i.v.m. beroepsopleiding aan Belgische universitaire instellingen onder dezelfde voorwaarden als deze die voor Belgische onderdanen gelden. Voor de betrokkene is hieraan de voorwaarde verbonden het college- of inschrijvingsgeld terug te betalen, indien het Hof de eis van de Commissie niet toewijst.

Zoals eerder gesteld, geldt deze uitspraak enkel voor studies in verband met beroepsopleiding. Vanaf het academiejaar 85/86 kan de rektor van een universitaire instelling de inschrijving weigeren van studenten die niet in aanmerking komen voor financiering (wet van 21/6/85). Van de niet-EEG-studenten die volgens deze regeling niet financierbaar zijn, kunnen de universitaire instellingen een aanvullend inschrijvingsgeld vorderen. Het bedrag ervan kan maximaal oplopen tot de helft van de forfaitaire kostprijs per student van het voorlaatste budgettaire jaar, voorafgaand aan het academiejaar.

Voor het academiejaar 85/86 gelden de volgende maximum bedragen:

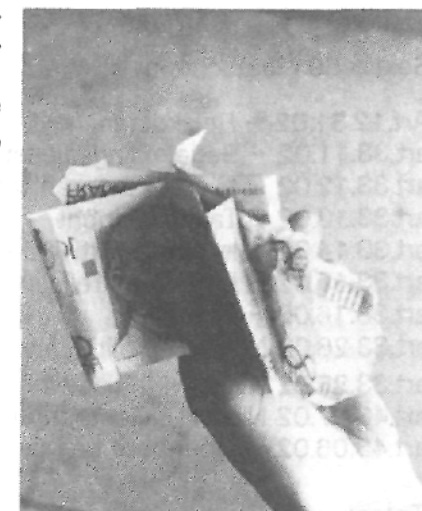
- studierichting A	85.760
- studierichting B	161.640
- studierichting C	261.532
- studierichting D	214.760
- studierichting A (1/12)	100.054
	(8)

Transferten

Buitenlandse werknemers mogen in België de onderhouds- en steungelden die zij aan hun familieleden in het land van herkomst storten, over-

schrijven tegen de voordeligere officiële koersen van de gereglementeerde markt. In antwoord op een parlementaire vraag werden de bedragen m.b.t '83, '84 en '85 meegedeeld.

Land van bestemming	1983	1984	1985
Portugal	- 2.239	- 2.212	- 1.611
Italië	- 1.128	- 735	- 471
Spanje	- 629	- 541	- 478
Griekenland	- 63	- 63	- 56
Overige industrielanden	- 113	+ 36	- 136
Oost-Europa	- 25	- 8	- 8
Marokko	- 2.661	- 2.671	- 2.858
Turkije	- 608	- 177	- 120
Rest van Afrika	- 5	- 2	- 1
Rest van Azië	- 35	- 36	- 35
Centraal en Zuid-Amerika	- 4	- 4	- 3
Onbepaald	- 29	-	- 8
Totaal	- 7.539	- 6.413	- 5.785

Netto-uitgaven verricht via de gereglementeerde markt uit hoofde van onderhouds- en steungelden door buitenlandse arbeiders aan hun familie overgemaakt (in miljoenen frank) (9)

foto J. De Staelen

HET VLAAMS MIGRANTENBELEID

Koördinatie

Het onthaal- en integratiebeleid voor migranten behoort in de Vlaamse Gemeenschap tot de bevoegdheid van Mevr. Steyaert, Gemeenschapsminister voor Gezin en Welzijnzorg.

Naast maatregelen op het vlak van de zelforganisatie van migranten inzake Nederlands taalonderwijs en de uitbouw van de begeleidingsstructuren, streeft mevr. Steyaert inzake deze materie ook een *koördinatie van het beleid* na.

In het huidige regeerakkoord vertaalt de zich dat als volgt: "Het integratiebeleid voor migranten zal worden afgestemd op de onderscheiden generaties en op bepaalde minderheden binnen de vreemdelingenpopulaties, in coördinatie met de nationale en lokale overheden. Hierbij zal worden gesteund op de resultaten van de Studiekommissie voor de Immigratie".

Hoe deze beleidsopties concreet worden vertaald, vonden we in de begroting '86 en in de ontwerp-begroting '87 terug.

Bij de bespreking van de begroting '86, in de maand juni, stelde mevr. Steyaert hierover:

"De migrantenproblematiek kreeg heel wat aandacht. Ik pleit voor een globale aanpak: het onthaalbeleid mag niet los worden gezien van huisvesting, tewerkstelling, onderwijs en cultuur. Inzake onthaal werden reeds heel wat omkaderende reglementeringen uitgevaardigd. Ook hebben we reeds tolkenprojecten opgezet, en wordt binnen het dekreet 'Kind en Gezin' bijzondere aandacht besteed aan migrantenvrouwen en -kinderen. Via een Vlaams interministerieel overleg willen we tot een meer gekoördineerde aanpak komen.

Ik verzet mij tegen het nemen van vinger-

afdrucken van migranten door gemeentetebesturen. Ik ben vóór elk gemeentelijk integratiebeleid. Ik kan echter niet instemmen met de amendementen van de heer Hancké. De 'Foyer' is geen erkende begeleidingsdienst zodat geen subsidie kan worden verleend. De 'Foyer' staat echter wel vermeld in artikel 33.16.02.

Een verhoging van de subsidies aan de begeleidingsdiensten is niet mogelijk. Deze diensten zijn reeds min of meer bevoorrecht. Een subsidie van 900.000 frank is toch niet weinig.

Een amendement om de gelden voor migrantenorganisaties van 3 tot 6 miljoen op te trekken (dat is artikel 33.12.02) kan ik niet aanvaarden. De meeste betoelagingsaanvragen van migranten betreffen socio-kulturele en sportieve activiteiten. Dat is niet de sfeer van de welzijnzorg en ik denk dan ook dat het niet gezond zou zijn die activiteiten te financieren met gelden bestemd voor de welzijnzorg. Wij houden ons meer bezig met de organisatievorming en -oprichting.

Wat de vorming van multiplicatoren voor migranteninspanningen betreft is Minister Kelchtermans veeleer bevoegd. Samenwerking is alleszins gepland.

Sektie 56 Maatschappelijk Welzijn	Begroting '86	Ontwerp begroting 1987	Vgl.
Art.12.31.02 – Reiskosten	(0,5)	0,1	(– 0,4)
art.33.11.02 – Begeleidingsdiensten	(9,3)	10,3	(+ 1,0)
art.33.12.02 – Migrantenorganisaties	(3,0)	4,3	(+ 1,3) *
art.33.13.02 – Taalonderricht	(2,9)	2,9	(–)
art.33.14.02 – Integratieactiviteiten	(3,5)	3,5	(–)
art.33.15.02 – Morele en religieuze raadgevers	(3,0)	2,1	(– 0,9)
art.33.16.02 – Foyer	(5,4)	7,0	(+ 1,6)
art.33.26.02 Nieuw – Politieke vluchtelingen	(–)	1,5	(+ 1,5)
art.33.25.02 Nieuw – initiatieven vrouwen	(–)	2,0	(+ 2,0)
art.43.07.02 Nieuw – Gemeentelijke initiatieven	(–)	2,0	(+ 2,0)
art.43.06.02 – Openbare besturen (P.O.G.)	(1,0)	1,1	(+ 0,1)
Totaal	(28,6)	36,8	(+ 8,2)

* Deze verhoging is te danken aan de verlaging van art.33.15.02 (morele en religieuze raadgevers) en art.12.31.02 (reiskosten).

Het amendement om de subsidies voor taalonderricht aan migranten op te trekken van 2,9 naar 8 miljoen (dat is artikel 33.13.02) kan ik ook niet goedkeuren. Ik heb dat krediet al verdubbeld. De situatie van artikel 33.14.02 over de organisatie van integratieactiviteiten is gelijkaardig. Ook daar verwerp ik dus het amendementsvoorstel. Dat is een probleem dat vooral de lokale autoriteiten aanbelangt."

Uit deze verslaggeving zal de lezer begrijpen dat ook in 1986 de begeleidingsstructuren, de taallessen, de migrantenorganisaties en de lokale werkingen, niet dienden te denken aan een gevoelig sterkere ondersteuning van hun werkingen zeker niet aan bijkomende aanwervingen. Ook het voorstel om nieuwe werkrachten via een Interdepartementeel Begrotingsfonds aan te trekken, bleef dode letter.

In de zomer van 1986 raakte dan bekend dat het kabinet en de administratie ernstige twijfels koesterden over de werking van de begeleidingsdienst voor Oost-Vlaanderen, vzw SGOV. SGOV werden onvoldoende uitwerking van de coördinatiefunctie en beleidsvergissingen verweten, waardoor ze in een geïsoleerde positie t.a.v. het werkveld terecht kwamen. In het najaar 1986 werden besprekingen aangevat over een 'hernieuwde' coördinatie in het Gentse. Die besprekingen resulteerden eind

december in de optie tot ontbinding van vzw SGOV. Hopelijk leiden de discussies in 1987 tot een betere coördinatie en ondersteuning van de migrantenwerkingen in Oost-Vlaanderen.

De Vlaamse Hoge Raad voor Migranten

De Hoge Raad voor Migranten werd bij een besluit van de Executieve opgericht in 1982. De benoeming van de leden ging effectief in op 31 augustus 1982. Aangezien de mandaten na vier jaar verliepen, was 1986 het laatste werkjaar van de 'eerste' Hoge Raad. Tijdens dat werkjaar sprak de Hoge Raad zich uit over:

– de inschrijvingsgelden voor migranten in het onderwijs (27/6/86) In dit advies stelt de Raad dat de waardevolle deelname van migrantenkinderen aan het onderwijs een belangrijk middel tot integratie is. Diskriminaties, zoals het heffen van inschrijvingsgelden of bijkomende ingewikkelde formaliteiten op basis van nationaliteit, kunnen volgens de Raad niet. Tevens moet het mogelijk worden dat leerkrachten van vreemde nationaliteit volwaardige leerkrachten worden.

– onthaal van vluchtelingen (16/7/86)

In dit advies doet de Raad voorstellen voor een degelijke opvang, voor een vlugge dossierbehandeling en voor aangepaste integratiemogelijkheden. Dit advies werd in het najaar van 1986 geaktualiseerd gezien de ontwikkelingen van de vluchtelingenproblematiek (zie verder).

Onderzoek 'Mens & Ruimte'

De Raad nam ook kennis van het beëindigen van het onderzoek over de 'uitbouw van een permanent informatiesysteem van sociale indicatoren' van de integratie van gastarbeiders in de Vlaamse Gemeenschap, uitgevoerd door het studie bureau Mens & Ruimte.

Konklusies uit het onderzoek zijn: – dat er voor alle onderzochte sectoren een groot hiaat is in het gegevensbestand, namelijk door het ontbreken van gegevens per generatie. Aangezien een integratiebeleid ook een generatiebeleid is, zijn deze gegevens nochtans onontbeerlijk. – het tweede deel van het onderzoeksrapport is een grondige analyse van de voorhanden zijnde informatie en tevens van de leemte aan informatie inzake migranten in de welzijnssector, wat nochtans nodig is om bij planning en besluitvorming in

de eigen sectoren rekening te kunnen houden met de migrantenproblematiek. Het onderzoek had – wat de eigen beleidsdomeinen betreft – als onmiddellijk doel de eigen administratie de mogelijkheid te bieden zelf deze gegevens te verzamelen en er bij de beleidsvoorstellen en ontwikkelingen rekening mee te houden.

Als sectoren van het beleid inzake gezin en welzijnszorg werden daartoe doorgelicht: het gehandicaptenbeleid, de bijzondere jeugdzorg, de gezinshulp, Kind en Gezin, de onthaalcentra en opvangcentra, de OCMW's en CMW, Tele-Onthaal. Samenvattend blijkt dat slechts voor enkele diensten een registratie op punt staat waarin rekening gehouden wordt met de nationaliteit van de hulpvrager. Dit is het geval voor de jeugdbeschermingscomités, de CMW en OCMW, het NWK en Kind en Gezin.

Wat er met de onderzoeksresultaten zal gebeuren werd in het tijdschrift

van mevr. Steyaert als volgt toegelicht:

Registratie van alle welzijnszorg wordt het specifiek domein van het nieuwe Bestuur Studie, Kwaliteitsbewaking en Welzijnsplanning.

Tevens kan uit dit onderzoek worden afgeleid dat een gekoördineerde beleidsaanpak inzake migranten noodzakelijk is. Wellicht zal die gekoördineerde beleidsaanpak kunnen uitmonden in een nieuwe samenstelling van de Hoge Raad voor Migranten en in een Interdepartementele Werkgroep Migranten binnen de Vlaamse Gemeenschap.

Het onderzoek zal tevens ter informatie worden overgemaakt aan de nationale Studiecommissie voor de Immigratie.

In afwachting van een permanente registratie van migranten door het nieuw Bestuur Studie, Kwaliteitsbewaking en Welzijnsplanning, heeft Mevrouw Steyaert deze opdracht toevertrouwd aan het Sociologisch Onderzoeksinstituut te Leuven.

Deze permanente inventaris zal ook op internationaal vlak zijn nut hebben o.m. voor de O.E.S.O.

nister van Cultuur dienen te worden uitgeklaard.

Basiseducatie

Bij de basiseducatie, zoals die werd georganiseerd door het VCVO via het experimenteerplan, bleef ook in 1986 onduidelijkheid troef, voornamelijk inzake de 'mogelijke uitbouw'. Wel werden in Antwerpen, Heusden-Zolder en Dendermonde programma's aangeboden met de migrantenbevolking als doelgroep.

Onderwijs en Vorming

De heer Kelchtermans toonde zich erg geïnteresseerd in de migrantenproblematiek en stelde in het voorjaar '87 zijn *Beleidsnota Migranten* voor, na consultatie van het werkveld. Daarin wordt ervoor gepleit om zowel op het vlak van het onderwijs als op het vlak van de vorming maatregelen te nemen, zonder het wetenschappelijk onderzoek over deze materie te verontachtzamen. Hopelijk wordt deze nota in de loop van 1987 concreet uitgewerkt.

ANDERE

In de sfeer van de maatschappelijke organisaties noteerden we in 1986 ook het *nationaal kongres van het ABVV*, waar de migrantenproblematiek uitvoerig als kongresthema aan de orde kwam.

En, last but not least, het *Kollokwium Integratiebeleid*, georganiseerd door de Studiecommissie. Na een noeste arbeid van twee jaar, werden op dit kollokwium de voorstellen, zoals die neergeschreven waren in een Witboek, toegelicht en in werkgroepen besproken door een 400-tal deelnemers. Er werd afgesloten met een bevraging van de opinies van de verschillende politieke partijen. De resultaten van dit kollokwium zullen in '87 verder worden verwerkt en toegespeeld naar alle sociale, culturele, economische en politieke geleidingen in Vlaanderen met het doel een gekoördineerd migrantenbeleid te helpen verwezenlijken.

Kultuur

Het vijfde dekreet

Op 13 mei 1986 werden de uitvoeringsbesluiten van het vijfde dekreet in het Belgisch Staatsblad gepubliceerd. Organisaties en projecten werden opgeroepen om vooralsnog projecten voor 1986 in te dienen. Van de projecten die de migranten als doelgroep hebben, werden volgende goedgekeurd:

- Indirekt-arbeidsgericht programma (vzw Foyer, Brussel)
 - Basiseducatie Turs (vzw De Poort – Beraber, Gent)
 - Integratie migranten in het sociale leven (Vormingsinstituut ABVV, nationaal)
 - Educatieve vorming en ontwikkeling van Turkse migranten (DHKD, Gent)
 - Nederlandse taallessen politiek vluchtelingen (Casa Chile, Antwerpen)
- Als organisatie werd de vzw Ibn Chal-doen (ACV) goedgekeurd.

Ondanks deze bemoedigende resultaten blijven er voor de migranten-

werkingen toch enkele knelpunten bestaan in verband met dit vijfde dekreet. Het gebruik van de moedertaal en het aanwerven van migranten animatoren zijn bijvoorbeeld zaken die in overleg tussen de coördinerende minister voor de migrantenproblematiek, mevr. Steyaert, en de mi-

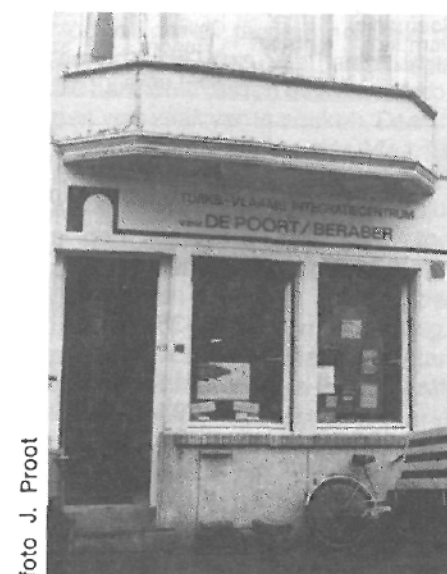

foto J. Proot

POLITIEKE VLUCHTELINGEN

Opvang en onthaal van vluchtelingen

Midden 1986 kwam de publieke opinie in beweging rond het fenomeen van de asielzoekers. Door organisaties die zich het lot van deze mensen aantrekken, werd reeds veel vroeger aan de alarmbel getrokken. Men signaleerde dat er beduidend meer vluchtelingen ons land binnenkwamen, dat er degelijke opvangmogelijkheden moesten worden uitgebouwd en dat de stapels dossiers bij het Hoog Commissariaat voor de Vluchtelingen gestadig aangroeide. Tenslotte wees dit Hoog Commissariaat de Belgische regering er op dat zij haar bevoegdheid inzake de erkenning van vluchtelingen in België aan de regering wenste over te dragen.

Het duurde erg lang voor de overheid op deze alarmreuten reageerde, maar sinds juli 1986 kwam de aanpak van deze problematiek dan toch in een stroomversnelling terecht.

Over hoeveel mensen gaat het precies? Onderstaande tabel geeft daarvan een vrij goed beeld, wel rekening houdend met het feit dat elke aanvraag meerdere personen kan betreffen en dat het jaar van de definitieve beslissing niet noodzakelijk overeenstemt met dat van het indienen van de aanvraag.

Het aantal gekende vluchtelingen dat in december 1986 in België verbleef, was als volgt verdeeld over de provincies:

— in Brabant: 11.752
— in Antwerpen 1.745, in Oost-Vlaanderen 311, in Limburg 972 en in West-Vlaanderen 220; samen 3.248

— in Henegouwen 2.777, in Luik 3.933, in Luxemburg 110 en in Namen 637; samen 6.988.

Dit betekent dat er in het land ongeveer 22.000 vluchtelingen waren. Momenteel schat men hun aanwezigheid op 30.000. Hierbij ging het aantal aanvragen in stijgende lijn, terwijl het aantal goedkeuringen daalde.

Wat de voornaamste landen van oorsprong betreft, werden voor 1985 en 1986 (januari tot eind juli) bij het Hoog Commissariaat voor de Vluchtelingen het hiernavolgend aantal aanvragen geregistreerd.

Het grootste aantal vluchtelingen is afkomstig uit Ghana en vervolgens uit Pakistan, Indië, Turkije, Iran, Zaïre en Polen.

	1985		1986
Ghana	1.490	Ghana	1.419
Pakistan	418	Indië	483
Turkije	378	Turkije	386
Indië	356	Iran	380
Iran	323	Zaïre	305
Polen	242	Pakistan	387
Joegoslavië	172	Joegoslavië	118
Sri-Lanka	134	Polen	95
Nigeria	105	Nigeria	81
Chili	84	Gambia	38
Bangladesh	58	Bangladesh	41
Roemenie	45	Hongarije	38
Gambia	37	Chili	33
Afghanistan	14	Libanon	32
		Roemenie	29
		Sri-Lanka	29

	Ingediende aanvragen		Positieve beslissingen van het Hoog Commissariaat voor de vluchtelingen	
	gevallen	personen	gevallen	personen
1979	1.338	2.427	889	2.006
1980	1.356	2.729	722	1.839
1981	1.515	2.449	948	2.105
1982	2.291	3.056	638	1.113
1983	2.138	2.948	749	1.250
1984	2.764	3.693	481	804
1985	4.407	5.357	372	651
1986 (tot 30/6)	2.589	2.980	166	283

Overzicht vluchtelingen in België, 1979 - 1986.

Het beleid onder druk gezet

Op 30 juni 1986 deelde het *Belgisch Comité voor Hulp aan de Vluchtelingen (BCHV)* aan het OCMW van Sint-Gillis mee dat zij de financiële last voor 80 vluchtelingen die in deze gemeente verbleven, niet meer konden dragen en dat deze dus weer ten laste kwamen van het OCMW. Daarop gaf het OCMW van Sint-Gillis, en later ook dat van Ukkel, te kennen dat zij zouden weigeren nog verder kandidaat-vluchtelingen te aanvaarden.

Burgemeester Picqué en OCMW-voorzitter Eylenbosch lieten toen 65 asielzoekers die in goedkope hotelletjes waren verzeild geraakt, per bus en onder rijkswachtbegeleiding naar Zaventem brengen, met de bedoeling hen het land te laten uitzetten. Maar de burgemeester moest inbinden en de asielzoekers onderdak bieden in een gemeenteschool aan het Bethlehemplein. Voor Picqué was deze hele bedoening een symbolische stap waarmee hij de aandacht wilde vestigen op de omvang van het vreemdelingenprobleem in zijn gemeente.

Het was een weinig humanitair initiatief, dat echter geslaagd mocht he-

foto Bewogen Fotografen

ten in die zin dat er hoe langer hoe meer mensen van overtuigd raakten dat strenge maatregelen dienden genomen te worden om de 'stroom vluchtelingen' die ons land overspoelde, in te dammen.

Daarop besliste staatssecretaris *Miet Smet* 20 miljoen fr. vrij te maken, zodat het *Belgisch Comité voor Hulp aan de Vluchtelingen* opnieuw een tijdlang de nodige hulp kon verstrekken.

Ook rond dit tijdstip ontstonden er moeilijkheden in de badstad Den Haag waar zo'n 200 asielzoekers een toevlucht hadden gevonden. Bij het naderen van de vakantieperiode moesten zij het vakantiecentrum *Zon en Zee* verlaten en werden zonder enig perspectief en zonder financiële middelen op straat gezet.

De Vlaamse Onthaalhuizen waren sinds 1983 eveneens zeer intensief met deze problematiek bezig. De vluchtelingen zochten immers naar goedkoop onderdak en kwamen zo in onthaalhuizen terecht. Op zich

betekent dit natuurlijk geen ramp, ware het niet dat de mensen die daar werken niet de nodige opleiding of ervaring bezitten om vluchtelingen op een degelijke manier te begeleiden en hun doorstroming naar de buitenwereld te helpen verwezenlijken. Daar kwam nog bij dat de vluchtelingen heel andere behoeften en noden kennen dan de normale bewoners van deze onthaalhuizen. De harmonie tussen deze twee groepen was vaak ver te zoeken. Daarom zocht de *Vereniging der Vlaamse Onthaalhuizen (VDVO)* in samenwerking met het BCHV naar oplossingen om de vluchtelingen toch onderdak te bieden, zonder hun eigen publiek daarbij te kort te doen. Het VDVO legde een *spreidingsplan* voor aan de staatssecretaris voor Maatschappelijke Emancipatie, *Miet Smet*. Zij voorzagen een eerste onthaal van maximum twee maanden in bestaande opvanghuizen, daarna een soort herklassering in centraal gehuurde huizen, appartementen of kamers ('transituizen') en tenslotte de definitieve integratie in private woningen. Het eerste

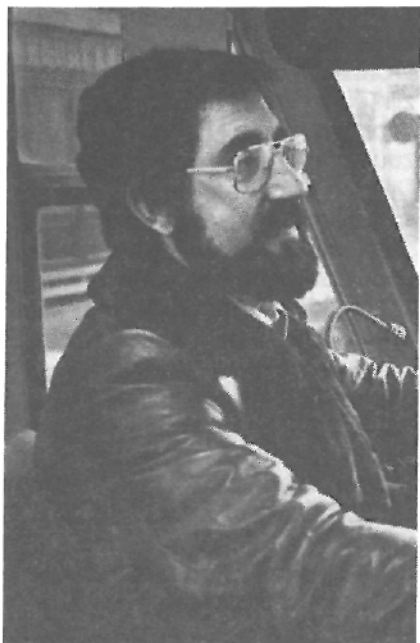
onthaal zou gefinancierd worden door het BCHV en het plaatselijk OCMW. Daarna zou de vluchteling in zijn eigen levensonderhoud moeten voorzien, waarbij hij wel een beroep zou kunnen doen op het OCMW.

Dit plan werd nog verfijnd en daarna voorgelegd aan de verschillende onthaalhuizen en vervolgens aan de staatssecretaris voor Volksgezondheid *F. Aerts* en die voor Maatschappelijke Emancipatie *M. Smet*. Er kwam echter weinig respons. Wel bleek men op het kabinet van *M. Smet* druk bezig te zijn een grote opvangruimte te zoeken waar de aangekomen asielzoekers voor een eerste periode naar toe konden. Die ruimte werd ook gevonden: het *Klein Kasteeltje*, eertijds de kazerne waar elke dienstplichtige op zijn geschiktheid voor de militaire dienst werd gecontroleerd.

Smet gaf ook aan de vzw *Mens & Ruimte* opdracht een studie te maken over de problematiek en een aantal concrete voorstellen te formuleren. Eind september al werd een tussentijds rapport voorgesteld waarin de sociale dienstverlening aan asielzoekers hoofdzakelijk cijfermatig en financieel werd bekeken. Uit dat rapport bleek ondermeer dat ons land zeker geen paradijs is voor vluchtelingen. De gemiddelde steunverlening ligt lager dan het bestaansminimum: 11.273 fr. voor een alleenstaande (88,8 % van de aanvragers), 8.206 fr. voor een samenwonende en 15.715 fr. voor een gezin.

De eigengereide politiek van een aantal OCMW's

De houding van de grote OCMW's werd trouwens steeds restriktiever. Koploper daarin was het OCMW van Gent dat op 1 september een principiële beslissing nam "houdende de vaststelling van de algemene grenzen, binnen de welke de maatschappelijke dienstverlening door het OCMW zal worden gerealiseerd t.o.v. kandidaat-vluchtelingen". Deze beslissing luidde als volgt: "Met ingang van 1 september 1986 wordt aan kandidaat-vluchtelingen die een beroep doen op het OCMW, mits inachtneming van hiernavermelde voorwaarden en modaliteiten, een

financiële hulp toegekend ten belope van 250 fr. per dag voor een alleenstaande, 500 fr. per dag voor een echtpaar. Worden uitgesloten van elke financiële of andere hulpverlening door het OCMW van Gent, de kandidaat-politiekevluchtelingen die reeds gedurende een periode van minimum 14 dagen in België of een ander Europees land verbleven hebben of die reeds door een ander OCMW werden geholpen".

Deze beslissing werd gemotiveerd op basis van de vaststelling dat (1) de vreemdelingendossiers reeds 23 % beliepen van het totaal van de lopende OCMW-steundossiers; op 31/7/86 waren er 811 kandidaat politiek vluchtelingen die een beroep deden op het OCMW te Gent (waaronder 539 Ghanezen, 131 Indiërs, 61 Pakistani en 21 Nigerianen); (2) de uitgaven voor financiële hulpverlening aan deze groep vertegenwoordigde een gemiddeld bedrag van 10.120.000 fr per maand of 121.440.000 fr per jaar; (3) het OCMW kan principieel niet langer aanvaarden dat de nationale overheid de 'ongecontroleerde toevloed van kandidaat politieke vluchtelingen' tolereert en geen beperkende maatregelen neemt. Tegen deze maatregelen werd fel protest aangetekend en ook provinciegouverneur Balthazar kwam er tegen in het verweer. Hij schorste de beslissing van het Gentse OCMW. De beperkende maatregelen werden dus niet zo strikt toegepast, maar

door de beslissing van het OCMW van Gent bleek het hek van de dam te zijn. Ook andere OCMW's met veel vluchtelingen ten laste wilden de uitkeringen beperken.

Hierdoor werd M. Smet aangespoord sneller werk te maken van haar plan de asielzoekers over het land te verspreiden en zo de OCMW's van de Brusselse gemeenten, Gent, Antwerpen, Luik, Leuven, Charleroi en Bergen te ontlasten. De plannen tot centralisatie van de eerste opvang van asielzoekers — om zo de eerste selectie door het Ministerie van Justitie efficiënter te laten verlopen en het akute probleem van de huisvesting in eerste instantie een oplossing te geven — alsook de verdere verspreiding van de vluchtelingen over het land, werden eind september voorgelegd aan de interministeriële werkgroep die door de kabinetsraad belast werd met een verder onderzoek van de problematiek en die op 26 oktober voor het eerst bijeenkwam.

Op 27 oktober echter kwamen de OCMW-voorzitters van de 19 Brusselse gemeenten bij hoogdringendheid bij elkaar en beslisten unaniem 100 kandidaat politiek vluchtelingen op de bus te zetten naar Knokke, Koksijde, Thuin en Provonderville. Zij stelden dat hun maatregelen het gevolg waren van het feit dat het BCHV beslist had geen hulp meer te verstrekken. De beslissing van het Comité betekende dat zowat 100 vluchtelingen die in goedkope hotels in Sint-Gillis en Anderlecht waren ondergebracht, niet meer in staat zouden zijn hun rekeningen te betalen. De Brusselse OCMW-voorzitters deelden verder mee dat de overheid nog voor 880 miljoen in het krijt stond bij de OCMW's.

De vier geviseerde gemeenten reageerden afwijzend en op vraag van de eerste minister werd een ministerieel comité samengesteld, bestaande uit de eerste minister, de vice-premiers, de ministers Dehaene, Tindemans en Michel en de staatssecretarissen van Brusselse aangelegenheden en Maatschappelijke Emancipatie. Het comité overtuig-

de de Brusselse gemeenten ervan hun maatregel in te trekken en besliste 'onthaalcentra in het leven te roepen om de vluchtelingen bij hun aankomst op te vangen, terwijl het onderzoek naar de ontvankelijkheid plaats vindt'. Een werkgroep werd belast met de uitvoering van deze beslissing.

Het ministerieel comité besliste tevens dat de betalingen aan het OCMW voortaan via voorschotten zou gebeuren, zodat het probleem van de achterstallige betalingen ook van de baan zou zijn. Ook zouden de diplomatieke posten worden aangeschreven om de visa-verplichtingen strenger te laten naleven en contact worden opgenomen met de luchtvaartmaatschappijen om hen het vervoer af te raden van passagiers die geen geldige documenten hebben.

Eind oktober beslisten het Gentse OCMW vanaf 15 november geen nieuwe vluchtelingen meer te aanvaarden. Asielzoekers die steunrechtig waren, zou men verder blijven steunen, maar ze moesten zich dagelijks komen melden. Er werd bij de nationale overheid aangedrongen op meer personeel, op een eenvoudige betalingssysteem en op voorschotten voor de steun. Maar ook deze beslissing van het Gentse OCMW werd door gouverneur Balthazar geschorst. Hij stelde de wettelijkheid in vraag van een dergelijke meldingsplicht en van de weigering van asielzoekers, vermits er nergens in de wet een grens wordt voorzien voor het aantal personen dat een beroep kan doen op de steun van het OCMW.

Opvang en spreiding

Op 29 oktober kwam het ad hoc-ministerieel comité opnieuw bijeen en besliste van het Klein Kasteeltje het eerste opvangcentrum voor aankomende asielzoekers te maken. De ministerraad besloot dan op 31 oktober 300 miljoen vrij te maken op de begroting van 1986 en 600 miljoen op de begroting van '87 om de OCMW's bij te springen.

Intussen werd het Klein Kasteeltje in orde gebracht voor de opvang van de eerste vluchtelingen. Er werden verbouwingswerken uitgevoerd om

plaats te bieden aan 400 personen. Het leger stelde meubelen en bedden ter beschikking. Voedselhulp kwam er van de civiele bescherming en de medische begeleiding werd verzorgd door het Rode Kruis en het bestuur Maatschappelijk Welzijn van het departement Volksgezondheid.

Om de asielzoekers in eerste instantie op te vangen was er zo een (niet door iedereen toegejuichte) oplossing gevonden. Al gauw zou trouwens blijken dat deze opvang veel moeilijkheden meebracht. Tevens bleef het probleem van de OCMW's die de asielzoekers na dit eerste verblijf moesten opvangen, bestaan. Om de grote centra te ontlasten,

werd door M. Smet een spreidingsplan gelanceerd, gebaseerd op het onderzoek van vzw Mens & Ruimte.

Op 17 december 1986 maakte M. Smet bekend dat het spreidingsplan rond was. Een eerste indeling gebeurde per gemeenschap: zo moest het Brussels gewest 7,82 % van de vluchtelingen opvangen, het Vlaams gewest 52,75 % en het Waals gewest 39,43 %. Er zouden geen vluchtelingen meer gestuurd worden naar zes stedelijke centra: Brussel, Luik, Gent, Antwerpen, Leuven en Bergen. Gemeenten met minder dan 10.000 inwoners werden ook niet bij het plan betrokken. Al de andere OCMW's werden via een omzendbrief aange-

schreven en hen werd gevraagd een aantal vluchtelingen op te nemen. Dit aantal was gebaseerd op enkele criteria: huisvestingsinfrastructuur, bereikbaarheid van Brussel, aanwezigheid van onthaaldiensten, aantal inwoners ...

Positieve antwoorden kwamen slechts met mondjesmaat binnen. Er ontstond zelfs een kommunautair probleem: de Franse-gemeenschapsminister Bertouille die aanvankelijk akkoord ging met de cirkulaire waarin op medewerking van de OCMW's werd aangedrongen, werd terughoudender, zodat ook de Waalse OCMW's zich aanzienlijk minder onder druk gezet voelden en makkelijker vluchtelingen durfden weigeren.

De regering kan de OCMW's niet verplichten om asielzoekers financiële steun te verlenen. Er kan enkel een beroep worden gedaan op de goede wil van de plaatselijke verantwoordelijken. De vrij moeilijke samenwerking met de OCMW's had tot gevolg dat het Klein Kasteeltje snel overbevolkt raakte. Momenteel verblijven er nog steeds asielzoekers die reeds enkele maanden geleden aankwamen. Vooral jonge, alleenstaande Afrikanen hebben het moeilijk een verblijfplaats te vinden.

Het spreidingsplan van Miet Smet werd niet door iedereen in dank aanvaard. Zowel de VDVO, Caritas als het BCHV verweten de staatssecretaris dat het hele onthaalplan afhankelijk was van de goodwill van de OCMW's en dat — als deze niet wilden meewerken — het Klein Kasteeltje zeer snel op een soort vluchtelingenkamp zou gaan lijken, omdat een te grote groep mensen er te lang zou moeten verblijven. Een vrees die voor een groot deel van de vluchtelingen al een zekerheid is geworden. Het oorspronkelijke idee van de transithuizen blijft voor deze organisaties nog steeds de beste oplossing. Dit zou voor een snellere doorstroming kunnen zorgen, maar ook zouden de vluchtelingen sneller hun lot in eigen handen kunnen nemen, zelf op zoek gaan naar een eigen huis bijvoorbeeld.

foto J. De Staelen

Alle macht aan de minister !

EEN NIEUWE WET GOL

Reeds lang werd door juristen van verscheidene organisaties en strekkingen aangedrongen op een aanpassing van de wetgeving inzake vluchtelingen. Men vroeg een snellere procedure, mogelijkheid tot beroep en tot inkijken van de dossiers door de advocaat, motiveringsplicht, enz.

Toen staatssecretaris Miet Smet verantwoordelijk werd gesteld voor de opvang van nieuw aangekomen vluchtelingen, werd ook vanuit haar kabinet aangedrongen op snellere afhandeling van de dossiers. Het ministerie van justitie kon deze aanmaningen niet naast zich blijven neerleggen. Ook de aankondiging van het Hoog Kommissariaat voor de Vluchtelingen dat zij haar taak wenste over te dragen aan de Belgische regering, noopte toe een aanpassing van de wetgeving.

Eind juli 1986 legde de Minister van Justitie aan de Ministerraad een ontwerp van K.B. voor betreffende de toelating tot het grondgebied van vluchtelingen, tot vaststelling van de procedure tot erkenning van de hoedanigheid van vluchteling en tot het opleggen aan de vervoerders van bepaalde verplichtingen met betrekking tot de toegang van vreemdelingen tot het grondgebied.

De Raad van State ging er echter niet mee akkoord dat de nieuwe vluchtelingenwet zou behandeld worden in het kader van de bijzondere machten van de regering. De regering volgde dit advies en legde bij het parlement, na een nieuw advies ten gronde van de Raad van State, een wetsontwerp neer "waarbij, voor wat de vluchtelingen betreft, wijzigingen worden aangebracht in de wet van 15 dec. 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen".

De belangrijkste wijzigingen zullen hier achtereenvolgens aan bod komen.

Art. 52 van de wet van 15 dec. 1980 biedt vanaf nu uitgebreide mogelijkheden aan de Minister van Justitie of

zijn gemachtigde (deze kan enkel in de drie laatste van verder genoemde gevallen beslissen) om de vreemdelingen die zich vluchteling verklaart door de met grenskontrolle belaste overheden te laten terugdrijven. Zij kunnen daartoe beslissen:

- (1) wanneer de vreemdeling geacht wordt de openbare orde of veiligheid te kunnen schaden,
- (2) wanneer de aanvraag kennelijk steunt op motieven die niets uit te staan hebben met asiel, inzonderheid omdat ze bedrieglijk is of geen verband houdt met de criteria bepaalde bij het Internationaal Verdrag betreffende de status van vluchteling,
- (3) wanneer de vreemdeling in het bezit is van een geldig vervoerbewijs voor een ander land,
- (4) wanneer de vreemdeling sedert minder dan 10 jaar uit het Rijk teruggevoerd of uitgezet werd,
- (5) wanneer de vreemdeling, na zijn land verlaten te hebben of na het feit dat hem ertoe gebracht heeft ervan verwijderd te blijven, langer dan drie maanden in een ander land verbleven heeft en dit verlaten heeft zonder vrees in de zin van art. 1 van het verdrag van Genève en indien dit land verdragssluitende partij is bij het verdrag betreffende de status van vluchteling.

Om dezelfde redenen kunnen de vluchtelingen die onregelmatig of regelmatig het Rijk binnenkwamen niet toegelaten worden in het Rijk te verblijven.

Er kwamen zeer veel afwijzende reacties op deze wetswijziging. Terecht wordt gevreesd dat nog zeer weinig asielzoekers ons land zullen binnenraken of er kunnen blijven. De criteria waarop men zich wettelijk kan baseren, zijn zeer vaag en de beslissingsbevoegdheid van de Minister van Justitie bijgevolg zeer ruim.

Beroep

Wel bepaalt art. 63/2 dat de beslissing, waarbij de Minister de toegang tot het grondgebied, het verblijf en de vestiging weigert, vatbaar is voor een dringend verzoek tot heronderzoek bij de Minister van Justitie. Dit verzoek moet echter ingediend worden binnen de 24 uur na de kennisgeving van de beslissing tot weigering van de toegang tot het grondgebied of binnen de drie werkdagen na de kennisgeving van de weigering van verblijf of vestiging. Advies moet gevraagd worden aan de Kommissaris-generaal voor de Vluchtelingen. Dit advies moet binnen de zeven dagen na ontvangst van het verzoek gegeven worden, wanneer het gaat om een weigering van verblijf of vestiging. Het moet gegeven worden binnen 24 uur in het geval van weigering van toegang tot het grondgebied aan de grens. In geval van gunstig advies moet de nieuwe beslissing met redenen omkleed zijn wanneer de maatregel gehandhaafd wordt. Ook de beslissing van de afgevaardigde van de Minister is vatbaar voor een dringend verzoek tot heronderzoek bij de gemachtigde van de Minister van Justitie. Deze gemachtigde moet het advies inwinnen van de Kommissaris-generaal voor de Vluchtelingen en moet in geval van gunstig advies de toegang, het verblijf of de vestiging toelaten.

ring van de toegang tot het grondgebied of binnen de drie werkdagen na de kennisgeving van de weigering van verblijf of vestiging. Advies moet gevraagd worden aan de Kommissaris-generaal voor de Vluchtelingen. Dit advies moet binnen de zeven dagen na ontvangst van het verzoek gegeven worden, wanneer het gaat om een weigering van verblijf of vestiging. Het moet gegeven worden binnen 24 uur in het geval van weigering van toegang tot het grondgebied aan de grens. In geval van gunstig advies moet de nieuwe beslissing met redenen omkleed zijn wanneer de maatregel gehandhaafd wordt. Ook de beslissing van de afgevaardigde van de Minister is vatbaar voor een dringend verzoek tot heronderzoek bij de gemachtigde van de Minister van Justitie. Deze gemachtigde moet het advies inwinnen van de Kommissaris-generaal voor de Vluchtelingen en moet in geval van gunstig advies de toegang, het verblijf of de vestiging toelaten.

De termijn om in beroep te gaan is zeer kort, de termijn waarin een nieuwe beslissing moet genomen worden is even kort. Men kan zich tevens vragen stellen bij het feit dat een verzoek tot heronderzoek wordt behandeld en beoordeeld door dezelfde instantie als bij de eerste behandeling van het dossier.

De taken van het Hoog Kommissariaat voor de Vluchtelingen (UNO) worden overgenomen door het Kommissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatslozen, opgericht bij het Ministerie van Justitie. Aan het hoofd staat een Kommissaris-generaal, benoemd voor vijf jaar en bijgestaan door twee adjunct-kommissarissen. De Kommissaris-generaal is bevoegd om de hoedanigheid van vluchteling te erkennen of te weigeren. De beslissingen worden met redenen omkleed met vermelding van de omstandigheden van de zaak.

Tegen de beslissingen van de Kommissaris-generaal kan alleen bij de Vaste Beroepskommissie voor Vluchtelingen beroep worden ingesteld. De Nederlandse en de Franse kamer bestaan elk uit een werkend rechter of raadsheer in werkelijke

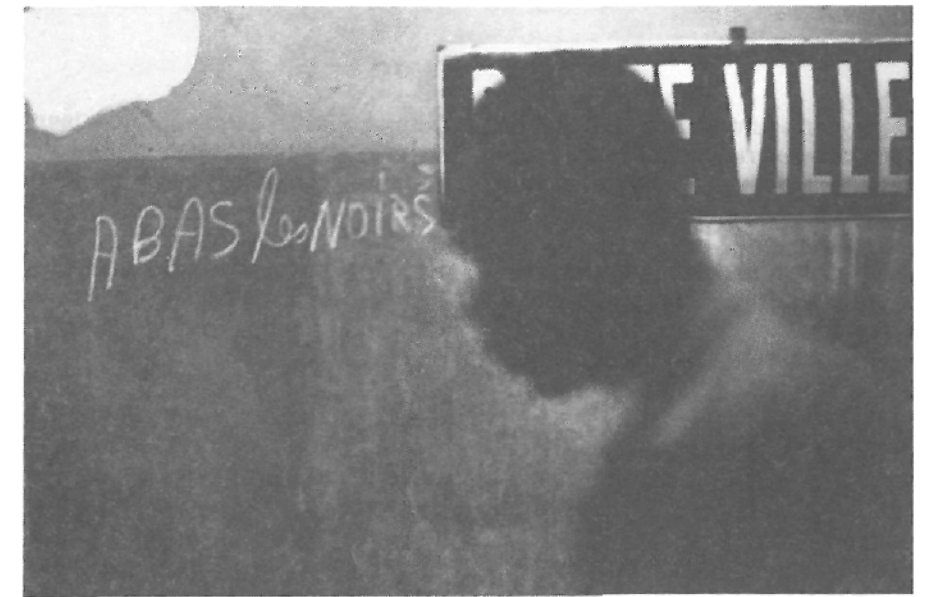

foto: E. Asteens

dienst, een ambtenaar van Buitenlandse Zaken en één van Justitie, een advocaat en de vertegenwoordiger in België van de Hoge Kommissaris voor de Vluchtelingen, met raadgevende stem. De beslissingen van de Vaste Beroepskommissie worden ook met redenen omkleed 'met vermelding van de omstandigheden van de zaak'.

Wanneer de vreemdeling gevaar loopt teruggeleid te worden naar de grens van het land waaruit hij gevlucht is* en waar, volgens zijn verklaring, zijn leven of vrijheid gevaar loopt, kan de vreemdeling binnen twee werkdagen beroep instellen bij de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, die nagaat of er ernstige aanwijzingen zijn dat een dergelijke bedreiging bestaat. De rechtspleging verloopt volgens de vormen van het kortgeding. Het beroep heeft schorsende kracht. Binnen 15 dagen na het instellen van beroep moet de voorzitter zich uitspreken en zijn beslissing is niet vatbaar voor hoger beroep. De Minister van Justitie kan de vreemdeling die beroep instelt tegen de beslissing tot terugleiding, verplichten in een bepaalde plaats te verblijven of ter beschikking van de regering stellen.

Omstreden bepalingen

Tenslotte worden er in de wet nog een aantal zeer omstreden bepalingen ingevoegd inzake verplichtingen

van de vervoerders met betrekking tot de toegang van vreemdelingen tot het grondgebied.

Zowel de lucht- als zeevervoerders die ter gelegenheid van eenzelfde reis ten minste vijf passagiers** zonder geldige papieren naar België vervoeren, worden bestraft met een geldboete van 1.000 fr per vervoerde passagier. Ook als ze ter gelegenheid van eenzelfde reis naar een derde land ten minste vijf passagiers naar België brengen die geen houder zijn van de stukken die voor de toegang tot dat derde land vereist zijn. Deze vervoerders moeten de passagiers vervoeren of laten vervoeren naar hun land van oorsprong of naar elk ander land waar zij toegelaten kunnen worden.

Belgische ambtenaren van de ambassades hebben instructies gekregen voor het vertrek controle uit te oefenen. Slechts vluchtelingen die rechtstreeks worden bedreigd, mogen worden toegelaten. De voornaamste opdracht van deze ambtenaren zal zijn te beletten dat vluchtelingen naar België komen, die in een ander land verblijven dan het land waaruit zij zijn gevlucht. Deze vluchtelingen zullen slechts aanvaard worden op grond van overeenkomsten die in het kader van de internationale solidariteit werden onderhandeld.

foto: E. Asteens

Het zwaartepunt van de wettekst is de *bijzonder ruime beoordelingsbevoegdheid* van de Minister van Justitie of zijn gemachtigde om een vreemdeling die de erkenning als vluchteling vraagt, aan de grens terug te drijven of hem het verblijf of de vestiging als vluchteling te weigeren. In de meeste gevallen wordt niet nagegaan of de betrokkene een vluchteling is, maar alleen of hij niet kan geweigerd worden op grond van criteria zoals het verblijf in een ander land of de laattijdige aanvraag van de erkenning van de hoedanigheid als vluchteling. Het aantal 'orbit-vluchtelingen'*** zal hierdoor ongetwijfeld toenemen.

Een punt van kritiek is ook dat de vreemdeling – en dit al sinds 30

oktober 1986 – die in een ander land dan zijn land van oorsprong of België verbleven heeft, zelf moet bewijzen dat hij niet langer dan 3 maanden in dat derde land verbleef. Deze omkering van bewijslast is, naar onze mening, onwettig en tekent de uitbreiding van de macht om een vluchteling te weigeren.

We zijn er dan ook van overtuigd dat België – dat nu zoals een aantal andere Europese staten zijn vluchtelingenbeleid onder druk van het toegenomen aantal kandidaat-vluchtelingen hervormt – in de toekomst nog minder vluchtelingen zal erkennen en onthalen.

Het artikel over de vluchtelingenwet kwam tot stand met de medewerking van G. de Moffarts.

* dit verwijst niet alleen naar het land van herkomst, maar ook naar een derde land, waar zijn leven in gevaar is.

** voor de berekening van dit aantal worden de verwanten in de eerste graad en de echtgenoot die de pas-sagiers vergezellen, niet meegerekend.

*** Orbit-vluchtelingen zijn vreemdelingen die beantwoorden aan de definitie van het Verdrag van Genève, maar nergens tot verblijf worden toegelaten en van land tot land verdreven, omdat geen enkel land zich als eerste land van toevlucht beschouwt.

foto J. De Staelen

Toevloed van vluchtelingen : geen typisch Belgisch probleem

Niet alleen ons land, ook andere landen kregen te maken met een plotse aangroei van het aantal asielzoekers. In Nederland vervijfvoudigde hun aantal op evenveel jaar tijd en schatte men het aantal mensen die in '87 zouden proberen het statuut van politiek vluchteling te krijgen op 15.000. De vluchtelingen komen ook hier vooral uit Pakistan, Ghana, Indië, Zaïre, Turkije, ... dikwijls via de grens met België. Omwille van deze evolutie had het kabinet Lubbers een voorstel klaar met de duidelijke bedoeling het aantal politieke vluchtelingen te beperken middels een strengere en doeltreffender selectie. Malafide, zogenaamde economische vluchtelingen, die geen politieke motieven voor hun aanvraag kunnen aanvoeren, zouden direkt terug het land kunnen worden uitgezet. Een beroep in kortgeding zou enkel vanuit het buitenland kunnen worden gevoerd, m.a.w. in beroep gaan zou de beslissing niet opschorten. Een tweede luik van het voorstel bestond uit een uitbreiding van het personeel dat met de asielprocedure is belast. Een snellere behandeling van de aanvragen zou het resultaat moeten zijn.

Het gebrek aan beroepsmogelijkheden vond de Tweede Kamer al te bar. Tenslotte blijft de probleem onopgelost wie nu eigenlijk na zo'n kort verhoor van de asielzoeker de beslissing kan treffen om al dan niet uit te wijzen.

De vreemdelingen- of militaire politie heeft alleszins geen specifieke opleiding voor dit soort zaken. Daarom ook werd in de Tweede Kamer een motie aanvaard die voorziet in een snelrechtprocedure aan de grens. Binnen 48 uur moet een rechter uitspraak doen over het asielverzoek. Gelijkaardige bepalingen als in het Belgisch wetsontwerp werden opgenomen: vervoermaatschappijen moeten een boete betalen als ze vreemdelingen zonder geldige reisdocumenten vervoeren én vluchtelingen die in een ander land dan het herkomstland verbleven of elders

asiel konden aanvragen, worden niet tot de procedure toegelaten.

West-Duitsland kende tot oktober '86 een bijzonder probleem: heel wat vluchtelingen uit Iran, Turkije of Libanon reisden van Oost- naar West-Berlijn, sommige met een geldig visum, anderen illegaal. Russische en Oost-Duitse luchtvaartmaatschappijen verzorgen vluchten die tot de helft goedkoper zijn dan die van andere Europese maatschappijen. Eenmaal in Oost-Berlijn, werden de vluchtelingen dan op de trein naar het westelijk deel van de stad gezet, vanwaar ze na een verblijf van enkele weken doorreisden naar de rest van de Bondsrepubliek.

Het recht op asiel ligt vast in de West Duitse grondwet, zodat dit land geen asielzoekers kan weigeren. Verschillende vragen om een grondwetwijziging werden afgewezen, omdat men ook hier van oordeel was dat de 'overlast' veroorzaakt werd door economische vluchtelingen. Politieke vluchtelingen dreigen dan het slachtoffer te worden van de (relatief) grote aantallen mensen die een aanvraag indienen. Wat betreft de behandeling van de aanvraag is West Duitsland immers in hetzelfde bedje ziek als België en Nederland: de procedure duurt zo'n twee jaar, wat voor sommigen inderdaad de moeite kan lonen om het te proberen.

Om de 'vloedgolf' naar West-Berlijn te stoppen, heeft Bonn onderhandelingen gevoerd met de Oost-Duitse overheid. Die stemde er mee in om in de toekomst vluchtelingen in transit op een geldig visum te controleren. Vanaf begin oktober ging het aantal asielaanvragen dan ook steil omlaag. In totaal kwamen 99.650 mensen als vluchteling de Bondsrepubliek binnen. Opmerkelijk is dat dit aantal nog altijd lager ligt dan dat van 1980 (107.818). Natuurlijk blijft het al dan niet bezitten van geldige inreisdocumenten een twijfelachtig criterium.

Ook de regering van Groot-Brittannië waarschuwde de transportmaatschappijen geen vreemdelingen zonder geldige papieren naar het land te brengen, op straffe van een fikse boete. Sinds die maatregel in maart van dit jaar zakte het aantal asielaanvragen spectaculair (met één vijfde t.o.v. de voorgaande drie maanden).

Zweden brak in '86 een nationaal record met 14.000 asielzoekers. Een groot aantal mensen (een duizendtal) werd echter onmiddellijk terug de grens overgezet.

In Zwitserland werd een fel bediscussieerd referendum over het al dan niet herzien van de asielwet gehouden. Een grote meerderheid van de bevolking sprak zich hier voor uit. De wijziging van de wet werd noodzakelijk geacht om de immigratie van economische vluchtelingen te beletten. Heel wat Zwitsers zijn er blijkbaar van overtuigd dat het recht op asiel in hun land wordt misbruikt. Er was inderdaad een merkkelijk toename van vluchtelingen uit Iran, Turkije en Sri Lanka, maar het aantal asielverleningen in '86 lag erg laag: 820 toegestaan, 5.781 afgewezen. Slechts 12 % kreeg een positief antwoord. De trend om vluchtelingen geen asiel toe te kennen is al langer aan de gang: in '82 werden nog 75% van de aanvragen positief beoordeeld, in '84 nog slechts 24 %.

Steeds meer stemmen gaan op om een Europees vluchtelingenbeleid uit te stippelen. Zwitserland werpt zich daarbij op als administratief koördinator die de uitwisseling van informatie wil verzorgen.

Veerle Hobin

BESLUIT

1986 werd beheerst door de problematiek van de politieke vluchtelingen en van de islam. Politiek stond natuurlijk de besparingswoede van de regering en het gebrek aan tewerkstelling centraal. Hoe gek het ook moge klinken, de migrantenbevolking als dusdanig werd niet specifiek gevisieerd. Is het beleid zich bewust geworden van de 'onontkoombaarheid' van de migrantenproblematiek? En in welke zin worden er dan maatregelen overwogen? Vragen die in '87 hopelijk een positief antwoord krijgen via konkrete integratiebevorderende maatregelen.

(1) zie daarvoor het artikel over de politieke vluchtelingen

(2) Vragen en Antwoorden, vraag van dhr. DIDDEN in de Senaat, 26/8/86.

(3) Vragen en Antwoorden, vraag van dhr. DILLEN in de Kamer, 18/7/86.

(4) Vragen en Antwoorden, vraag van dhr. NOLS in de Kamer, 10/2/87.

(5) Vragen en Antwoorden, vraag van dhr. NOLS in de Kamer, 10/2/87.

(6) Vragen en Antwoorden, vraag van dhr. DUTRY in de Kamer, 14/10/86.

(7) Vragen en Antwoorden, vraag van dhr. MINET in de Senaat, 24/6/86.

(8) Vragen en Antwoorden, vraag van dhr. DESAEYERE in de Kamer, 15/4/86.

(9) Vragen en Antwoorden, vraag van dhr. PEETERS d.d. 19/3/86.

EEN EUROPEES BELEID VOOR MIGRANTEN

Op Europees vlak was 1986 vooral het jaar van de toetreding van Spanje en Portugal tot de Europese Gemeenschap, de strubbelingen rond het vrij verkeer van de Turkse onderdanen en de gemeenschappelijke verklaring van Parlement, Commissie en Raad tegen racisme en vreemdelingenhaat.

Toetreding van Spanje en Portugal

Op 1 januari 1986 traden Spanje en Portugal officieel toe tot de Europese Gemeenschap die sindsdien 12 landen omvat. Voor de zestigduizend Spanjaarden en de tienduizend Portugezen die in ons land verblijven, betekende dit in de eerste plaats een versterking van hun rechtspositie in België. Het kommunautaire recht op vrij verkeer in Europa zal immers pas na een overgangperiode van zeven jaar — in 1993 — volledig van toepassing zijn (cfr. de overgangsmaatregelen bij de toetreding van Griekenland).

Stemrecht

Op 17 september hechtte de Commissie haar goedkeuring aan een voor het Europees Parlement bestemd rapport over het stemrecht

van de burgers van de lidstaten bij de gemeenteraadsverkiezingen. De toekenning van dit stemrecht past volgens het rapport in de verwezenlijking van het 'Europa der burgers' waarvan in het Adonnino-rapport sprake is, maar een voorafgaand politiek signaal van het Europees Parlement is, aldus het rapport, onontbeerlijk.

Anti-racisme

Op 11 juni werd door het Parlement, de Raad en de Commissie een verklaring ondertekend tegen het racisme en de vreemdelingenhaat. Daarmee werd de gemeenschappelijke wil onderstreept om de uitingen van onverdraagzaamheid tegenover buitenlanders te bestrijden. Het parlement hechtte op die dag ook zijn goedkeuring aan een resolutie over deze verklaring.

Vrij verkeer — Turkije

Op 16 september 1986 vergaderde, voor het eerst in zes jaar, de associatieraad E.E.G.-Turkije op ministerniveau. Ook het vrij verkeer van werknemers kwam op deze bijeenkomst aan de orde. Volgens de termen van het associatieverdrag E.E.G.-Turkije — sinds '64 van kracht — werd im-

mers een overgangperiode van 22 jaar voorzien om het vrij verkeer van Turkse onderdanen en een douane-unie in te stellen, als voorbereiding op de toetreding van Turkije tot de E.G. Deze overgangperiode eindigde op 1 december 1986. Het aanvullend protocol van 1970 is opgesteld in dezelfde termen: art. 36: "Het vrij verkeer van werknemers tussen de lidstaten van de Gemeenschap en Turkije zal geleidelijk verwezenlijkt worden, volgens de principes vermeld in artikel 12 van het Associatieverdrag, tussen het einde van de 12e en 22e jaar na de inwerkingtreding van dit verdrag. De associatieraad zal de nodige beschikkingen daartoe treffen."

Tijdens de vergadering van 16 sept. 1986 werd hierover echter geen overeenkomst bereikt, zodat het recht op vrij verkeer feitelijk niet werd ingesteld. Dat het 'demokratische karakter' van de Turkse staat hier zonet een breekpunt, dan wel een goede aanleiding was, laten we in het midden. Of zoals een bepaalde krant het stelde: 'Vrij verkeer voor Turkse werknemers: een verworven recht of een onderhandelingsobject?'

KAMPAGNE STEMRECHT '88

Het ontstaan van het idee

We keren eventjes terug in de tijd: 4 oktober 1976. Voor het eerst brengt de eis 'Stemrecht voor migranten' honderden mensen op de been, waaronder een groot aantal migranten. Het idee van stemrecht verspreidt zich en in 1979 wordt dat vertaald in de actiegroep STEMRECHT '82. De campagne krijgt de steun van zo'n tweehonderd migrantenorganisaties, Belgische organisaties voor migranten, progressieve en democratische verenigingen. Onder hen de twee grote vakbonden ABVV en ACV. Ze vormen een gemeenschappelijk front rond de eis: 'politiek stemrecht voor migranten tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 1982'.

Nu zes jaar later ijvert men nog steeds voor gemeentelijk stemrecht voor migranten. Met de gemeenteraadsverkiezingen van 1988 in zicht werd terug een campagne opgestart. De nationale werkgroep die de acties rond stemrecht stimuleert en coördineert heeft ter voorbereiding van deze campagne de sensibilisering van de migranten zelf aangepakt onder het motto: *Ja, de migranten zelf willen stemrecht!*

Konferenties

Om deze stellingname te bevestigen worden twee konferenties georganiseerd. De eerste conferentie heeft als doelpubliek de Turkse en Koerdische gemeenschap in België en als doel het

opstellen van een platformtekst die de problemen en verwachtingen van deze gemeenschappen weergeeft. Tevens zal op deze conferentie de tweede — nationale — conferentie van de migrantengroeperingen worden voorbereid. Deze conferentie voor Turken en Koerden zal doorgaan op 31 oktober 1987.

Een tweede conferentie richt zich tot alle migranten in België. Ook hier is het de bedoeling tot een akkoord te komen over de eisen van de migranten naar de Belgische overheid toe. Voor deze conferentie werd nog geen datum vastgelegd. Men zal trachten deze bijeenkomst in het voorjaar van 1988 te laten doorgaan.

Bovendien zijn er petitielijsten in omloop. Bedoeling is 10.000 tot 30.000 handtekeningen te verzamelen en daarmee naar de overheid te stappen. Helaas is dit doel nog niet bereikt. De actie heeft tot nog toe ongeveer 6.000 handtekeningen opgeleverd. Daarom onze oproep om de reeds ingevulde petitielijsten op te sturen naar 'Stemrecht '88'.

Verder werden nog heel wat acties rond gelijkberechtiging gepland in heel België, ondermeer in samenwerking met de franstalige groep die rond stemrecht werkt.

Duran Kutlu

Kontaktadres Stemrecht '88:
Poststraat 156 1030 Brussel.

De migratie van vrouwen uit het Middellandse zeegebied is van recentere oorsprong. Zij kwamen met de kinderen naar West-Europa in het kader van de gezinshereniging. Migrantenvrouwen dachten bij hun aankomst in België over het algemeen niet dadelijk aan het uitoefenen van een job. Volgens de mediterrane kultuuropvattingen hoort het immers niet dat een vrouw zich onder vreemde mannen begeeft. De externe buitenwereld behoort tot het domein van de man, terwijl de domestieke binnenruimte vrouwelijk domein is.

MIGRANTENVROUWEN LOONARBEIDSTERS OF HUIS- VROUWEN ?

F. Van Roost — A. Martens

Toch blijkt uit statistisch materiaal voor België dat de aktivitetsgraden van mediterrane migrantenvrouwen niet zo veel lager liggen dan die van Belgische vrouwen. De aktivitetsgraad is de verhouding van de beroepsbevolking (werkenden en werklozen) tot het totaal aantal mogelijk aktieven. Deze graad geeft een goed beeld van de relatieve tewerkstelling, los van de leeftijdsstructuur.

Minieme verschillen in de berekening maken deze cijfers niet helemaal

vergelijkbaar. De evolutie die erdoor wordt aangegeven, is evenwel duidelijk. De vrouwelijke beroepsbevolking wordt groter; zowel de migrantenvrouwen als de Belgische vrouwen participeren meer aan de arbeidsmarkt. Zuid-europese vrouwen vertonen op dit vlak eenzelfde gedrag als Belgische vrouwen. Bij de Turkse vrouwen ziet men een opmerkelijke stijging tussen 1970 en 1981, terwijl Marokkaanse en Algerijnse vrouwen het minst actief zijn op de arbeidsmarkt.

Aktiviteitsgraad van de vrouwelijke bevolking.

nationaliteit	1970	1981	
	akt.graad	akt.graad	werkloosheidsgraad
Italiaanse	33,0	45,6	19,0
Griekse	45,8	49,5	18,9
Spaanse	42,2	50,9	14,2
Portugese	41,9	51,7	7,9
Turkse	18,4	27,1	11,6
Marokkaanse	18,6	22,4	8,3
Algerijnse	15,1	19,1	7,5
Tunesische	31,7	32,2	10,1
Tot. mediterrane vrouwen	34,1	40,8	15,5
Belgische	34,8		

Voor de totale groep van vreemde vrouwen bedraagt de aktivitetsgraad in 1981, vrijwel hetzelfde cijfer als bij de totale groep mediterrane vrouwen. Ter vergelijking, de aktivitetsgraad van Nederlandse vrouwen in België is 36,6, die van Franse vrouwen 49,5. De werkloosheidsgraad bij deze E.E.G.-migranten ligt wel aanzienlijk lager.

In het hiernavolgend artikel wordt zowel de arbeidsmarktparticipatie als de arbeidsmarktpositie van de migrantenvrouw behandeld. De gegevens zijn ontleend aan de Volkstelling van 1981 en aan statistisch materiaal en onderzoek, gepubliceerd in België, Frankrijk en Nederland.

Bij de berekening van deze aktivitetsgraden werd voor 1970 als totale actieve groep genomen: de vrouwen van 14 jaar en ouder, verminderd met het aantal gepensioneerden en op rust gestelden; in 1980 het totaal aantal vrouwen tussen 15 en 60 jaar; diegenen waarvan het beroep niet gekend was, werden niet meegeteld in de totale groep.

Een model van arbeidsmarkt-participatie

Het buitenshuiswerken van migrantenvrouwen wordt meestal niet als vanzelfsprekend aanzien. F. Van Roost stelde een aantal hypothesen over de factoren die de participatie aan de arbeidsmarkt beïnvloeden.

Streek van herkomst. Op het platteland in de herkomstlanden verrichten de vrouwen minder gesalarieerde arbeid dan in de stedelijke gebieden. De sectoren waarin de vrouwen in de steden kunnen werken (de sekundaire en tertiaire sektor), gelijken meer op die waarin ze kunnen werken in het gastland. Meestal immigreren men immers naar stedelijke gebieden in West-Europa. Tussen stad en platteland is er nog een bijkomend verschil: er zijn meer scholingsmogelijkheden in de stad dan op het platteland, in het bijzonder voor meisjes.

Arbeidsmotivatie. Hoe meer het migratieproject van economische aard is en hoe meer het door de betrokkene

ne wordt ervaren als van korte duur, hoe hoger de kans dat de vrouw buitenshuis werkt. Gehuwde migranten die zo vlug mogelijk willen terugkeren en zo veel mogelijk willen verdienen op korte termijn, aanvaarden gemakkelijker dat hun vrouw werkt. Anderen willen genoeg geld verdienen om hun kinderen een betere toekomst te bieden in het gastland (laten studeren bv.). Het komt ook voor dat de migrantenvrouw beslist te gaan werken om haar isolement te doorbreken, om zichzelf te ontplooiën of om haar studies te valoriseren. Deze laatste motieven veronderstellen dan wel dat ze een interessante job vindt en minstens enige scholing heeft gekregen.

De vraagzijde. Ook de kwalitatieve vraag naar arbeidskrachten in België is belangrijk. Naarmate er meer jobs te begeven zijn in traditioneel 'vrouwelijke' sectoren, nl. de dienstensektor en de horeca, doen meer vrouwen hun

intrede op de arbeidsmarkt. Indien autochtone vrouwen geschoold zijn, aanvaarden ze weinig jobs beneden hun niveau. De vraag naar ongeschoolde vrouwelijke arbeid richt zich dan tot de — meestal ongeschoolde — migrantenvrouwen. Voor deze vrouwen kunnen ook tewerkstellingsmogelijkheden die gewoonlijk buiten de arbeidsmarktanalyse vallen, van belang zijn: activiteiten als kinderen oppassen, thuisarbeid verrichten of poetsen.

Beroeps- of arbeidservaring. Hoe meer ervaring werd opgedaan in ondergeschikt verband (in de sekundaire of tertiaire sektor in de steden), hoe interessanter voor de werkgever.

Verblijfsduur in het gastland. Naarmate de migrantenvrouw langer in het gastland verblijft, groeit het verlangen om gesalarieerde arbeid te verrichten. Zij heeft hiertoe ook meer mogelijkheden: meer tijd om de taal te leren, om werk te zoeken, om een sterke juridische positie te verwerven. Om op legale wijze tewerkgesteld te worden moet de werkneemster over een geldige verblijfsvergunning beschikken en in het bezit zijn van een arbeidskaart. Wie daar op basis van familiale criteria geen recht op heeft, kan na vijf jaar verblijf een 'identiteitskaart voor vreemdeling' (5 jaar geldig) en een arbeidskaart A (onbeperkte duur, alle bezoldigde beroepen) krijgen.

Recht op werkloosheidsuitkering. Migrantenvrouwen die geen recht hebben op werkloosheidsuitkeringen, zullen vlugger onderbetaald werk en werk in slechte omstandigheden aanvaarden. Deze groep is vrij talrijk. Vooral de misbruiken in de schoonmaak-

* Dit artikel is gebaseerd op:
F. VAN ROOST, *Migrantenvrouwen op de arbeidsmarkt*, licentiaatsverhandeling sociologie, K.U.Leuven, sept. 1985.

A. MARTENS, *Vreemdelingen in onderwijs en tewerkstelling*. Bestendiging en ontwikkeling van de etnostratifikatie (analyse van de Volkstelling van 1981), K.U.Leuven, jan. 1987.

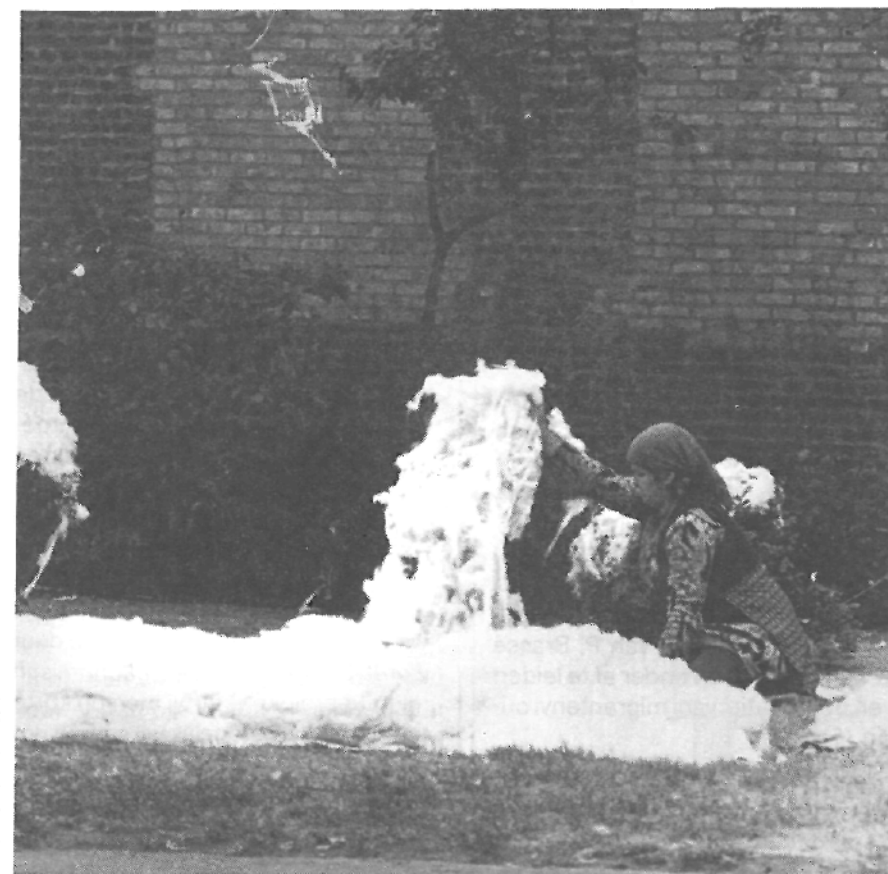

foto: J. De Staeten

sektor zijn gekend: een aantal bedrijven met veel Marokkaanse en Turkse migrantenvrouwen in dienst betalen te lage lonen uit of geven te weinig arbeidsuren aan.

Scholing en talenkennis. Scholing bevordert in aanzienlijke mate de kansen op de arbeidsmarkt. Scholing die in het land van herkomst verworven is, heeft minder waarde voor de arbeidsmarkt dan diegene opgedaan in het gastland. Deze laatste beantwoordt meer aan de wensen en de eisen van de werkgevers en veronderstelt meestal de kennis van één van beide landstalen.

Leeftijd en gezinssituatie. Alleenstaande vrouwen die op eigen houtje migreerden, zijn om financiële redenen verplicht werk te zoeken. Jonge en pas gehuwde vrouwen zullen ook meer buitenshuis werken. Door een doorgaans betere scholing en geringere gezinslasten maken ze meer kans op de arbeidsmarkt. Naargelang het aantal kinderen stijgt, is het voor de vrouw moeilijker beroepsactief te zijn, al wordt dit soms opgevangen door de oudste dochter die een deel van het huishouden overneemt.

De mannen. Voor gehuwde migrantenvrouwen met gezin is de positie

van de man op de arbeidsmarkt belangrijk. We denken vooral aan het inkomen van de man. L. Van den Berg – Eldering schrijft over haar praktijkervaring met Marokkaanse vrouwen dat in de meeste gevallen het initiatief tot werken van de vrouw zelf uitging (1). Zij besluit hiertoe als ze ziet dat het inkomen van haar man onvoldoende hoog is om én in het levensonderhoud van het gezin te voorzien, én in dat van zijn familieleden in Marokko. Bovendien stijgen de behoeften van het gezin sterk na de migratie, vooral de behoefte aan consumptiegoederen.

De man is voor zijn eer en prestige afhankelijk van het gedrag van de vrouwen in zijn groep. Dit heeft voor gevolg dat in sommige mediterrane landen als Marokko een sterke weerstand bestaat tegen het buitenshuiswerken van gehuwde vrouwen. De houding van de mannen kan wel veranderen onder invloed van de migratie. Vooral als ze zien dat de vrouwen van hun vrienden uit dezelfde streek van herkomst buitenshuis werken, vermindert de weerstand. Dat verkleint immers de kans op roddel en het risico op aantasting van hun prestige. Een soepele houding kan ook voortvloeien uit een pure economische noodzaak.

van de Volkstelling van 1981 is eindelijk voorhanden.

Een synthese van de onderzoeksresultaten uit Frankrijk en Nederland en van het materiaal in België laat ons besluiten dat in de drie landen de aktiviteitsgraad van migrantenvrouwen stijgt. In de verklaring van deze stijging spelen drie belangrijke elementen mee: de veranderingen in het land van herkomst, de manier waarop de migrantenvrouw haar migratie waarneemt en de persoonsgebonden factoren en karakteristieken van het gastland.

Veranderingen in het land van herkomst

Silberman e.a. stellen vast dat er zich in de emigratielanden een evolutie voordoet in de richting van een sterkere verstedelijking, het uiteenvallen van hechte familiestructuren, een hogere scholing van de vrouwen en een toenemende tewerkstelling bij deze groep in de tertiaire sektor. Vrouwen die recent immigrerden zijn meestal jonger, van stedelijke afkomst, bezitten een hoger opleidingspeil en hebben dikwijls reeds arbeidservaring in de tertiaire sektor. Bovendien gaan, met het uiteenvallen van de traditionele familie, fenomenen als een kleiner kinderaantal en echtscheiding samen, wat nog eens de beroepsactiviteit van de vrouwen stimuleert.

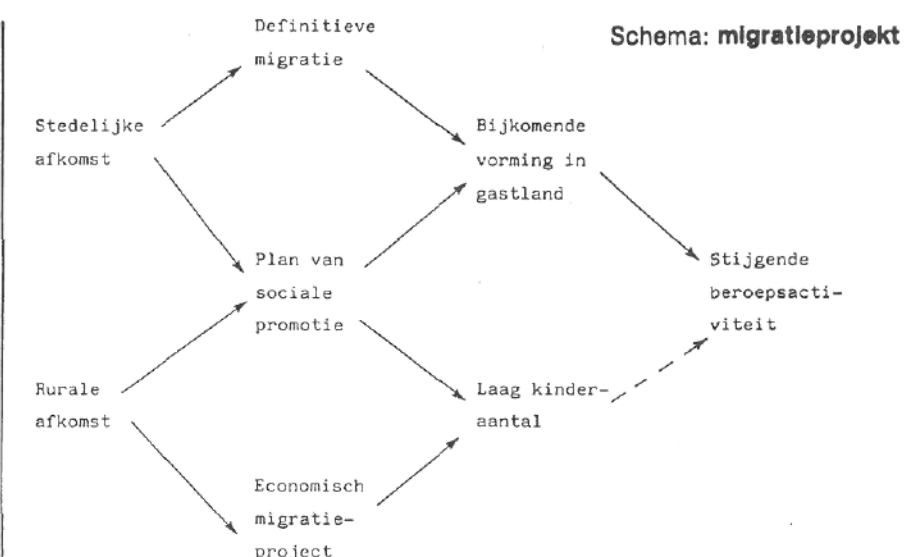
Het migratieproject

Leonetti en Lévy hechten bijzonder veel belang aan de redenen waarom de vrouwen emigreerden. Meest aangehaald werden de opvoeding van de kinderen (scholing en sociale voordelen) en de economische aspecten (hogere salarissen). Drie types migratieprojecten bleken aanleiding te geven tot een stijgende beroepsactiviteit: een definitieve migratie, een plan tot sociale promotie, waarbij de migratie als van lange duur wordt aanzien, en een economisch migratieproject, waarbij men op korte termijn zo veel mogelijk wil sparen om te investeren in het land van herkomst.

Persoonsgebonden factoren en karakteristieken van het gastland

De factoren die samenhangen met een hoge aktiviteitsgraad doen zich in het ene land meer gelden dan in het andere. Voor de faktor 'nationaliteit' komen we tot gelijklopende vaststellingen: Zuid-europese vrouwen hebben een hogere aktiviteitsgraad dan Turkse vrouwen en deze laatste werken meer buitenshuis dan hun Noord-Afrikaanse sexegenoten.

Het is moeilijk te achterhalen welke faktor het meest invloed heeft, vermits het materiaal waaruit we de gegevens putten, zo verschillend is. We vermoeden dat de kennis van de taal van het gastland, de juridische positie en de leeftijd het meest doorslaggevend zijn. Verder speelt natuurlijk ook

de vraag naar arbeid in het gastland een rol, een faktor die mede de beroepsarbeid van autochtone vrouwen beïnvloedt. Voor enkele variabelen

die we nochtans wel belangrijk achten, de verblijfsduur en het kinderaantal, kunnen we geen eenduidige resultaten distilleren.

Belgische statistische gegevens

Opleiding

Men blijft een lagere participatie van de vreemdelingenbevolking in het middelbaar onderwijs waarnemen. Op 100 vreemdelingen volgen er 34 middelbaar onderwijs, tegenover 43 Belgen op 100. Meisjes volgen meer dan jongens algemeen vormend onderwijs. Bij migrantenmeisjes gaat de voorkeur vervolgens uit naar beroepsonderwijs, bij jongens naar technisch onderwijs.

Een oriëntatie naar een kortere cyclus, toegespitst op het beroepsleven en met minder doorstromingsmogelijkheden naar het hoger onderwijs, blijkt de keuze te zijn die vreemdelingen hebben gemaakt. Wat het hoger onderwijs betreft, is er bij de vreemdelingen een duidelijk overwicht van het universitair onderwijs, ook — maar in mindere mate — bij de vrouwen. Dat heeft te maken met een specifiek overheidsbeleid dat een impact heeft vreemdelingen (het toekennen van beurzen aan buitenlanders). Een groot aantal onder hen verblijft enkel tijdens hun studie-

periode in België. Men kan veronderstellen dat de doorstroming van in België verblijvende vreemdelingen naar het universitair onderwijs erg beperkt blijft.

Bijzonder beperkt is ook de doorstroming naar het pedagogisch onderwijs van het kortere type (normaalschool). De duidelijke ondervertegenwoordiging van vreemdelingen in dat soort onderwijs is de weerspiegeling van de

ontoegankelijkheid van het onderwijsberoep voor vreemdelingen. Dit beroep is enkel aan Belgen voorbehouden.

Om een idee te geven van de opleiding van vreemde vrouwen, volgen enkele cijfers uit de Volkstelling van 1981. Vermits het om een momentopname gaat, blijft de relatie tussen opleiding (tweede generatie) en tewerkstelling (voor een groot deel eerste generatie migrantenvrouwen) vaag.

Een vergelijkend onderzoek Frankrijk, België, Nederland

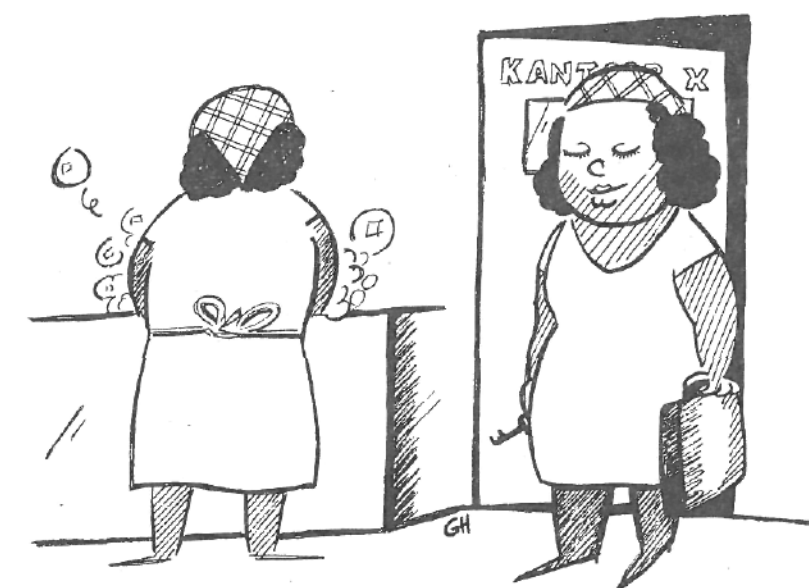
Studies over de tewerkstelling van mediterrane migrantenvrouwen in Frankrijk en Nederland laten toe na te gaan in hoeverre bovenstaande factoren een invloed hebben op de arbeidsmarktparticipatie.

In Frankrijk werden twee belangrijke onderzoeken verricht: *Femmes et immigrées* van Leonetti en Lévy spitst zich voornamelijk toe op de wijze van inschakeling ('insertion') van de migrantenvrouw tijdens het migratieproces (2). *Les femmes immigrées et l'emploi* is een studie uit 1980, op aanvraag van het Ministère du Travail uitgevoerd om de nieuwe

tendenzen in de tewerkstelling van migrantenvrouwen te onderkennen (3).

In Nederland werd in 1982, in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, een inventariserend vooronderzoek naar de positie van Turkse en Marokkaanse vrouwen op de arbeidsmarkt uitgevoerd door C. Bouw en C. Nelissen (4). Uit de studie van P. Brassé e.a. valt ook één en ander af te leiden over de situatie van migrantenvrouwen (5).

In België werd dergelijk onderzoek nooit verricht. Statistisch materiaal

Vrouwelijke bevolking die onderwijs met volledig leerplan volgt

	Vreemdelingen vrouwen		Belgen vrouwen	
	abs.	%	abs.	%
LAGER ONDERWIJS	60928	55,93	365.804	44,79
M B ALGEMEEN	20705	19,01	208614	25,54
I A TECHNISCH	6760	6,21	775462	9,24
D A BEROEPS	9827	9,02	65496	8,02
D R KUNST	431	0,40	4386	0,54
E BUITENGEWOON	948	0,87	7062	0,78
L TOTAAL	38671	35,50	360390	44,12
H PEDAGOG. KORT TYPE	607	0,56	16277	1,99
O (NORM)				
G NIET-UNIVERSITAIR	2395	2,20	36245	4,44
E UNIVERSITAIR	3862	3,55	33255	4,07
R TOTAAL	6864	6,30	85777	10,50
ONBEKEND ONDERWIJS	2466	2,26	4861	0,59
ALGEMEEN TOTAAL	108929	100	816751	100

Werkende bevolking van vreemde nationaliteit naar geslacht en positie in het bedrijf (in %).

positie in het bedrijf	vrouwen	mannen
zelfstandigen of werkgevers	9,0	10,4
werknemers - openbare diensten	12,8	6,5
bedienden - privé sector	27,4	18,0
arbeiders - privé sector	45,6	63,0
helpers	3,8	0,7
onbekend	1,4	1,4
totaal	100	100
abs. cijfer	62.671	189.692

Werkende vrouwelijke beroepsbevolking van vreemde nationaliteit

Bedienden	abs.	%
Totaal	17195	100
Kantoorbediende (met ultz. van boekhouders, kassiers, typisten)	7205	41,90
Verkopers en winkelbedienden	2864	16,66
Boekhouders en kassiers	1805	10,50
Artsen, tandartsen, apothekers, paramedici, verplegers	1538	8,94
Direkteurs, hoger kaderpers. in private sektor	1010	5,87
Andere wetenschap, vrije beroepen	575	3,34
Onderwijzend personeel	378	2,20
Huishoudelijk, hotel- en keukenpersoneel (conciërges ...)	315	1,83
Artiesten, schrijvers, journalisten	279	1,62
Tekenaars, middelbare technici	225	1,31

arbeiders

	abs.	%
totaal	28363	100
Huishoudelijk, hotel- en keukenpersoneel	12087	42,61
Kleermakers, coupeurs, bontwerkers	2582	8,89
Handlangers, laders, lossers,...	1814	6,40
Bankwerkers, gereedschaps. loodgieters, las-sers, plaatwerkers	1679	5,92
Beroep in persoonsdienst (kappers, wassers, persers)	1622	5,72
Verkopers en winkelbedienden	1273	4,49
Spinners, wevers, breiers, ververs	984	3,47
Werkers in voeding en drank (bakkers, beenhou-wers)	875	3,09
Inpakkers, capsuleerders, etikett.	812	2,86
Elektriciens, elctronic. (produktie en bouw)	790	2,79
Gals en aardewerkarbeiders	569	2,01
Werk in scheikunde en papier	486	1,71
Vak- en fabrieksarb. (rubber, plastiek, leer)	296	1,04

Tewerkstelling

Buitenlandse vrouwen vertegenwoordigen 25 % van de totale werkende vreemdelingenbevolking. Bij hen overweegt het arbeidersstatuut. Verhoudingsgewijs treft men bij hen nochtans meer bedienden (privésector) aan dan bij vreemde mannen, terwijl zij relatief ook meer toegang hebben tot de openbare diensten (vooral als onderwijzend personeel, kantoorbediende, dienstbode of horecapersoneel).

Wat betreft openbare diensten - waar in 1981 12.226 vreemde mannen en 7.996 vreemde vrouwen werkzaam waren - moeten we vaststellen dat die functies in hoofdzaak door onderdanen van E.G.-landen worden ingenomen (respektievelijk 71 % en 80 %).

Bron: N.I.S., Volkstelling 1981, eigen berekeningen.

De volkstelling geeft ons ook een uitgebreide uitsplitsing naar beroeps-klasse, -groep en -subgroep. Om een overzichtelijk beeld van de verschillende beroepen die door vreemdelingen worden uitgeoefend, te bekomen, werd de populatie opgedeeld naar socio-ekonomische groep (bedienden/arbeiders). We hebben de beroepsgroepen in volgorde van grootte gezet en slechts die beroepsgroepen overgehouden waar tenminste 1 % van de actieve werkende vreemdelingenbevolking terug te vinden was.

We vinden in de beroepsklassen de oorzaak en de aanleiding van de immigratie van de buitenlandse arbeiders nog steeds terug: de rekrutering van ongeschoolden voor lastige en ongezonde arbeid of slecht betaald en ongeschoold werk (horeca, huishoudelijke diensten, ...). In de opsplitsing per sektor vindt men deze situatie natuurlijk terug. De verdere ontwikkeling van de werkgelegenheid van vreemdelingen in de tertiaire sektor is een duidelijk feit. Dit betekent echter niet dat de buitenlandse vrouwen er arbeidsplaatsen met hoge kwalifikaties gaan bezetten.

de ze 136 dossiers die betrekking hadden op Turken en Marokkanen, voor zover het migranten waren en geen politieke vluchtelingen en voor zover ze voldoende gegevens bevatten.

De beroepsactiviteit bleek erg hoog te liggen: 70% van de Turkse vrouwen (76 dossiers) en 45 % van de Marokkaanse (60 dossiers) waren aan het werk, waren werkloos of tijdelijk ziek. Turkse beroepsactieve vrouwen zijn doorgaans tussen 20 en 39 jaar, niet lang getrouwd, hebben weinig kinderen en verblijven niet noodzakelijk al lang in België. De Marokkaanse beroepsactieve vrouwen daarentegen zijn eerder op gevorderde leeftijd, hebben al een tamelijk lang huwelijk-sleven achter de rug, hebben veel schoolplichtige kinderen en verblijven al een tiental jaar in België. Kenmerken als leeftijd, huwelijksduur en kinderaantal hangen sterk samen, hetgeen gedeeltelijk het verschillend profiel van de Turkse en Marokkaanse vrouwen uit de steekproef verklaart.

Turkse en Marokkaanse vrouwen op de Brusselse arbeidsmarkt

F. Van Roost voerde een onderzoek op beperkte schaal uit te Brussel. Ze maakte een analyse van de dossiers van het onthaalcentrum voor migranten MRAX (Mouvement contre le Ra-

cisme. l'Antisémitisme et la Xénophobie) in Schaarbeek. Uit 384 dossiers van migrantenvrouwen die zich aanmeldden op het centrum tussen maart '83 en november '84, selecteer-

foto Bewogen Fotografen

Welke factoren hangen nu het nauwst samen met een hoge beroepsactiviteit? De kennis van één van beide landstalen is alleszins doorslaggevend. Dat het scholingsniveau van weinig of geen belang is, wil niet zeggen dat de talenkennis niet kan verworven worden langs een betere

scholing om. Ook een sterke juridische positie, het bezit van een arbeidskaart A, hangt sterk samen met het participeren aan de arbeidsmarkt.

In vergelijking met de N.I.S.-gegevens voor het Brussels gewest, wijzen

deze resultaten op een sterke overschatting van de beroepsactiviteit. Dat is waarschijnlijk te wijten aan het feit dat het aantal gewerkte uren per week en de duur van de werkloosheid niet waren gekend.

DE ARBEIDSMARKTPOSITIE

Eens de migrantenvrouw participeert aan de arbeidsmarkt, komt ze vaak terecht in ondergeschikte banen met lage lonen, relatief slechte werkomstandigheden, instabiele werkgelegenheden en weinig kans tot promotie, kortom in functies van slechte kwaliteit, kenmerkend voor wat men de *sekundaire arbeidsmarkt* is gaan noemen.

In België betekent dit dat migrantenvrouwen vooral werken in de schoen- en kledingsnijverheid, de voedings- en genotsmiddelenindustrie, de elektrotechnische nijverheid en de metaalwarenssector. Ook zijn ze sterk vertegenwoordigd in de kleinhandel, de horeca, de diensten voor volksgezondheid en diergeneeskunde en de reinigingsdiensten. Van beroep is de migrantenvrouw in de eerste plaats productie-arbeidster (*spinster*, kleermaakster, bankwerkster, inpakster, capsuleerster of fabriekwerkster). Veel migrantenvrouwen behoren tot het huishoudelijk, hotel- en keukenpersoneel of tot het personeel in de handel.

Het gros van de migrantenvrouwen vindt men terug bij de *werklieden*, hoewel er een verschuiving naar het *bediendenstatuut* merkbaar is. Belgische vrouwen daarentegen zijn overwegend bedienden.

Er vindt ook een duidelijke verschuiving plaats naar beroepen in de tertiaire sector: steeds minder

migrantenvrouwen werken in de industrie; de horeca en handel winnen aan belang. Het Franse onderzoek toont aan dat deze *tertiarisering* voornamelijk wordt bewerksteld door jonge migrantenvrouwen met een hogere scholing, die uitkijken naar betere jobs dan die van hun oudere landgenoten. De Franse onderzoekers stellen daarom dat men in de toekomst niet alleen een hogere aktivitetsgraad, maar ook een *doorgedreven tertiarisering* en zich richten naar nieuwe beroepen (typiste, kinderverzorgster, verpleegster) kan verwachten.

Het is niet duidelijk of de waargenomen verschuiving ook in België leidt naar betere jobs. Traditionele migrantenvrouwenberoepen, zoals de huishoudelijke diensten, vallen immers onder de noemer 'tertiaire sector'. Wel kan men veronderstellen dat bij een toenemende scholing een langzame overgang naar beter gekwalificeerde beroepen plaats vindt. Uit het Brussels onderzoek blijkt dat vooralsnog het overgrote deel van zowel Turkse als Marokkaanse vrouwen, in de tertiaire sector, als *schoonmaakster* werkt (of wil werken, want vooral onder de Marokkaanse vrouwen zijn er veel werklozen).

Rekening houdend met de jonge leeftijdsstructuur van de migrantenbevolking, kan men een groter wordende deelname van

migrantenvrouwen aan de arbeidsmarkt verwachten. Het is dan ook noodzakelijk dat men een bredere kijk krijgt op de evolutie van de arbeidsmarktpositie en -participatie van deze groep om een aangepast beleid te kunnen uitwerken. Statistieken zijn daartoe een stap in de goede richting. Niet alle aspecten echter laten zich in statistieken vastleggen. We denken daarom dat er zich vanuit diverse disciplines (economie, sociologie, antropologie, psychologie) verder onderzoek kan worden verricht.

(1) Van den Bergh - Eldering, L., *Marokkaanse gezinnen in Nederland*, Alphen a/d Rijn, Samsom, 1978, blz. 213-214.

(2) Leonetti I. en Lévy F., *Femmes et immigrées. L'insertion des femmes immigrées en France*, Paris, La Documentation Française, 1978.

(3) Silberman R., Moullet Y., Harchaoui S., Chekir H., *Les femmes immigrées et l'emploi, nouvelles tendances*, 3 volumes, E.N.S., Centre de Recherche Economique, Paris, 1980.

(4) Bouw C., Nelissen C., *De positie van de Turkse en Marokkaanse vrouwen op de Nederlandse arbeidsmarkt*. Een inventariserend vooronderzoek, Rijksuniversiteit Utrecht, Sociologisch Instituut, 1982.

(5) Brassé P., Van Schelven W., Van der Valk L., De Vries M., *Jonge Turken en Marokkanen op de Nederlandse arbeidsmarkt*, Univ. van Amsterdam, Instituut voor Sociale Geografie, 1984.

De eerste grote immigratiegolf

Na de Tweede Wereldoorlog was het aantal Belgische arbeiders in de mijnen sterk gedaald: van 136.530 in 1940 tot 87.566 in 1945. Veel Belgen die tijdens de oorlog werk in de mijn verkozen boven deportatie, verlieten de mijn onmiddellijk na de bevrijding. Ook het aantal vreemde mijnwerkers was gevoelig gedaald. Deze scherpe daling van het personeel, samen met de stakingen en de betaalde vakantie, zorgden in 1946 voor een productie die slechts één derde bedroeg van de vooroorlogse productie.

Om de heropbouw van het land te verzekeren moest deze productie terug op haar vroeger peil gebracht worden.

Krijgsgevangenen

In eerste instantie poogde men de mijnarbeid aantrekkelijker te maken door het toekennen van een aantal sociale voordelen, maar de afkeer van de mijnarbeid zat blijkbaar diep. De Belgen bleven weg.

De mijnfederatie vond, in overleg met de Belgische overheid, een oplossing: 52.000 Duitse krijgsgevangenen werden tewerkgesteld in de ondergrond. Deze militairen waren geen gekwalificeerde arbeidskrachten, maar jong en sterk waren ze wel. Manu militari kon men toch een zeker rendement bereiken. De militaire overheid die voor de bewaking van deze gevangenen verantwoordelijk was, respektteerde de Conventie van Genève en hield het kampre-

gime menselijk. De mijndirecties en civiele autoriteiten daarentegen wilden enkel het rendement opvoeren en daartoe schuwden ze drastische middelen niet.

In de loop van 1945 en begin 1946 was de houding van de gevangenen nog vrij positief, maar hun hoop op een spoedige bevrijding werd niet ingelost. Zeker toen de andere geallieerde landen hun krijgsgevangenen terug naar huis lieten gaan, steeg de ontevredenheid sterk. De vluchtelingen stegen, maar ook kollektieve werkweigeringen en sabotagegedaden namen toe. Repressie kon dit echter binnen de perken houden.

Het dalend rendement, maar vooral zware internationale druk op België om nu eindelijk ook zijn krijgsgevangenen naar huis te laten gaan, maakte dat België hen dan toch op vrije voeten stelde.

Poolse arbeidskrachten

Ondertussen had de mijnfederatie reeds alternatieven gezocht. Al midden 1945 oefende het mijnpatronaat druk uit op de overheid om arbeidsreserves aan te boren in Italië, Portugal, Spanje en de Balkanlanden. Twee rekruterings-terreinen bleken alle aandacht naar zich toe te trekken: Italië en de vluchtelingenkampen in Duitsland.

In de loop van 1945-1946 werden 20.000 man uit Duitse kampen gerekruteerd voor de België

sche mijnen. Voor deze vooral Poolse krijgsgevangenen, vluchtelingen en gedeporteerden was er niet direct een oplossing voor handen. De Poolse overheid had op termijn behoefte aan heel wat arbeiders, maar dadelijk na de oorlog was de deorganisatie in het compleet verwoeste Polen zo groot dat de terugkeer van massa's Poolse burgers de ellende enkel zou vergroten. België kon deze arbeidskrachten gebruiken in de mijnen, maar het overbrengen van deze Polen naar België stootte op een belangrijke hindernis.

De aanwerving van vreemde arbeiders had uitsluitend tot doel de nood in de mijnsector te verhelpen. In andere sectoren kon men een verhoging van het aanbod van arbeidskrachten missen als kiespijn. Werklozen waren er immers voldoende. Bij deze rekrutering moest de zekerheid ingebouwd worden dat deze Oost-Europeanen enkel en alleen in de mijnsector zouden werken.

De Poolse overheid kon deze visie volledig onderschrijven. Zij wilde immers haar burgers niet definitief verliezen. Een dergelijke beperkte tewerkstelling zou de terugkeer naar het vaderland garanderen. Tussen België en Polen werd een overeenkomst gesloten. Hierin werd gesteld dat België bereid was deze vluchtelingen tewerk te stellen in de mijnen, maar dat een afscheid van de Belgische mijnsector ook meteen het definitieve afscheid van België

zou betekenen. De trein richting Warschau zou dan klaarstaan.

De autoriteiten van de na de Tweede Wereldoorlog opgezette Oost-Europese Volksrepublieken werden niet door al hun landgenoten geliefd. Veel van de Oost Europeanen die in Duitsland in kampen verbleven, konden de opname van hun land in het kommunistisch blok niet appreciëren en wensten dan ook niet meer terug te keren naar hun land. Zij eisten het statuut van politiek vluchteling. De Belgische overheid had evenwel lak aan dergelijke politieke standpunten. De koude oorlog was nog niet ingetreden. Bezwaren tegen kommunistische regimes werden nauwelijks op prijs gesteld. Het creëerde enkel problemen. Indien men deze politieke vluchtelingen in België toeliet om het arbeidstekort in de mijnen te verkleinen en hen een verblijfsvergunning verleende, zouden zij bij de eerste de beste gelegenheid de zware arbeid de rug toekeren. Om in een andere sektor te werken. Of ze zouden ten laste komen van de sociale zekerheid. Een stok achter de deur ontbrak immers. Hen manu militari op de trein naar Warschau zetten kon men niet.

Op veel begrip konden deze politieke vluchtelingen niet rekenen. Principes of niet, de mijn in ! Zo niet konden ze het verblijf in België vergeten en moesten ze maar in de kampen blijven.

Veel van deze vluchtelingen bleven dan ook liever in de kampen, misschien zouden er wel andere landen zijn die hen niet zouden veroordelen tot het werken in de mijn. Anderen kwamen naar België en gingen de mijn in, maar poogden zo snel mogelijk verder te emigreren. Onder deze politieke vluchtelingen waren er immers heel wat die gestudeerd hadden en zij meenden dan ook dat ze elders misschien meer kansen zouden krijgen.

Een akkoord met Italië

Een tweede belangrijke bron van arbeidskrachten was Italië. Reeds in juni 1946 werd een emigratie-akkoord gesloten tussen België en Italië. 77.000 Italianen kwamen zo naar de Belgische mijnen. Vanaf 1951 beperkte de Italiaanse overheid de rekruteringen omwille van het groot aantal arbeidsongevallen in de Belgische mijnen. De Belgische overheid wilde wel onderhandelen met de Italianen, maar de mijnbeheerders wilden geen pottelijke. De relaties tussen België en Italië verslechterden gevoelig. De rekruteringen werden zelfs volledig stopgezet tussen oktober 1954 en november 1955. Italië wilde zo een fundamentele verbetering van de veiligheid van haar landgenoten in België bekomen. Maar omdat Italië, geplaagd door een hoge werkloosheid, behoefte had aan een uitlaatklep, werd vrij snel het sein terug op groen gezet voor verdere aanwervingen. De catastrofe van Marcinelle op 8 augustus 1956 waarbij 136 Italianen het leven verloren, maakte dat de Italiaanse overheid terug een punt

maakte van haar eis de arbeidsvoorwaarden te verbeteren. De Italiaanse minister van Arbeid verklaarde in Marcinelle op 11 augustus zelf dat hij hoopte "niet gedwongen te worden om een eventuele terugkeer van zijn landgenoten in overweging te moeten nemen".

Te veeleisend

De mijnfederatie had evenwel reeds lang haar buik vol van de Italiaanse eisen. In 1955 wees zij "de overheid op de fout die gedurende vele jaren gemaakt werd op het vlak van de rekruteringspolitiek. De Belgische diensten hebben in feite Italië het rekruteringsmonopolie gegeven ... Wij zijn in staat arbeidskrachten te vinden in andere landen. Verre van dankbaar te zijn voor de voordelen die haar werden toegekend heeft de Italiaanse overheid het enkel gebruikt om haar eisen voortdurend te verhogen ... Het is belangrijk de rekruteringen te verspreiden over diverse landen die goede voorwaarden kunnen bieden".

foto Archief en Museum van de Socialistische ArbeidersBeweging Gent – Aankomst van Italiaanse gastarbeiders in België.

"Goede" voorwaarden werden gevonden in Spanje en Griekenland. Deze landen waren reeds tevreden dat zij een deel van hun werklozen kwijt konden. Italië dat haar drukkingsmiddel door de spreiding van de aanwervingen zag wegvallen, poogde nog haar eisen voor betere arbeidsvoorwaarden door te drukken door contact op te nemen met Spanje teneinde een gemeenschappelijke strategie te kunnen uitwerken.

Veel sukses lijken deze onderhandelingen niet te hebben opgeleverd. Italianen werden niet meer aangetrokken. Na 1956 kwamen Grieken en Spanjaarden het tekort in de mijnen aanvullen om

een vijftal jaren later gevolgd te worden door Turken en Marokkanen, nieuwe nationaliteiten die niet enkel meer het tekort in de

mijnen moesten aanvullen, maar een heel wat breder spectrum van de arbeidsmarkt te hulp moesten snellen.

Dit overzicht van de rekruteringspolitiek in de mijnsektor gedurende de periode 1920 – 1956 geeft een aantal verklaringen voor de samenstelling van de vreemdelingenbevolking in ons land. Een grote verscheidenheid van nationaliteiten die niet zomaar lukraak hier beland zijn, maar doelbewust door het mijnpatronaat aange trokken werden. Een rekruteringspolitiek die aan de wetten van de markt beantwoordde.

Of het nu om de aankoop van goederen ging of om het aantrekken van arbeidskrachten, dankzij het uitspelen van de concurrentie, kon men de meest rendabele transactie afsluiten.

F. Caestecker

Dokumentatie

J.P. Rossie, *Migranten, met verwijzing naar de Gentse situatie*, Antropologische Research, Informatie en Interactie, Gent, 1987, 62 blz.

'Migranten' is een publikatie over Turkse en Noord-Afrikaanse immigranten met specifieke gegevens over de Gentse situatie. Het is de bedoeling deze uitgave regelmatig aan te vullen met nieuw cijfermateriaal en gegevens en aan te passen aan nieuwe inzichten en maatschappelijke veranderingen.

De brochure geeft een algemene voorstelling van de problematiek met aandacht voor verschillende deelaspecten en voor de hulpverlening. Die hulpverlening, waar de auteur beroepshalve bij betrokken is, is zelf problematisch. Veel hulpverleners raken ontgoocheld omdat de migrant van de hulpverlening geen gebruik maakt of kan maken om redenen waaraan hijzelf weinig of geen schuld heeft, aldus de auteur. Een harmonieus samenleven vergt van de betrokkenen dan ook heel wat genuanceerdheid, openheid en tolerantie.

Deze brochure is een goede algemene schets van de migrantenproblematiek, door zijn opzet bij uitstek bruikbaar in het Gentse en als document nuttig voor onderwijs en vorming.

Te bestellen: A.R.I.A., R. Warnefordstr. 63 B, 9110 Gent.

Medias U Akbar. Confrontations autour d'une manifestation, F. Dassetto, A. Bastenier, CIACO, Louvain-La-Neuve, 1987, 121 blz.

Een goed jaar geleden had in Brussel een betoging plaats tegen het Amerikaans bombardement op de Libische steden Tripoli en Benghazi. Zoals veel van dergelijke manifestaties zou ook deze nauwelijks enige aandacht van de media hebben gekregen, ware het niet dat sommige aspecten ervan een schokeffect veroorzaakten. Men was verbaasd een arabisch/islamitische groep inwoners van België te zien naar buiten komen met hun mening, terwijl deze

zich tot dan toe steeds stilzwijgend op de achtergrond had gehouden. Ja, zelfs het meedragen van islamitische slogans en portretten van Khomeiny werd als een werkelijke bedreiging gezien en de passies laaiden hoog op. Zo iets had men in Brussel nog niet meegemaakt. Ook minister van justitie Gol deed zijn duit in het zakje.

Dassetto en Bastenier hebben hierover een eigentijds document gemaakt en zoals ze zeggen 'gepoogd de rede te laten spreken, waar meest van al de passies de bovenhand lijken te halen, als het al niet de eigen belangen zijn'.

De manifestatie heeft de rol gehad een sociale situatie te analyseren: de aanwezigheid van een arabisch bevolking in België werd in de schijnwerpers gezet; hun integratie schrijdt verder en veroorzaakt conflicten. De laatste jaren wordt herhaaldelijk gesproken van een islamitisch 'integrisme' als één van de hinderpalen voor de integratie van migranten. De betoging werd – als daar nog nood aan was – door de media aangegrepen als het bewijs voor de

ontwikkeling van dit radikalisme op eigen bodem. Tevens heeft ze de crisis van de migrantenorganisaties die de immigratie omkaderen, duidelijk gesteld.

Bastenier en Dassetto geven een uitvoerig overzicht van hoe de manifestaties tot stand kwamen en hoe door de media (kranten, radio, T.V.) op gesimplificeerde wijze een zo complexe realiteit als de islam-aanwezigheid in België en de Arabisch-Europese relaties werden besproken. Het vage begrip 'integrisme' geeft uiting aan een ongerustheid, refereert naar oude conflicten en haat voor het Oosten, maar lost niets op. Het verwijst, aldus de auteurs, veeleer naar de aanwezigheid van een ander religieus systeem in België. Men mag gerust aannemen dat de islam een duurzame komponent in de Belgische sociale structuur is. Men moet dit dus niet stigmatiseren door het te gaan verenigen tot het politiek-religieus fenomeen dat wordt aangeduid door integrisme.

MEDIAS U AKBAR

L'immigration Italienne en Belgique. Histoires. Langues. Identité. Etudes réunies par R. Aubert, Bibliographie 1945 - 1985 par F. Dassetto et M. Dumoulin, Collana di cultura

e umanità 3, Brussel/Louvain-La-Neuve, 1985, 151 blz.

Meer en meer zijn de geschiedkundigen zich gaan interesseren voor de migratiebewegingen. Die interesse geldt ook de immigratie van Italianen in België, die - ook al ging het voor WO II om relatief kleine aantallen mensen - nauw verbonden is met de politieke geschiedenis van Europa en met verschillende ideologieën: liberalisme, anarchisme, anti-fascisme. Dé grote immigratiebeweging van Italianen echter had plaats tussen '45 en '56. Het is die beweging waarvan Michel Dumoulin in dit boek de grote lijnen weergeeft, *avec prudence et modestie* zegt hijzelf. Een mijlpaal was ongetwijfeld het Italo-Belgisch protocol van 20/6/46 dat voorzorg in de rekrutering van 50.000 Italiaanse mijnwerkers. Het is dan ook deze groep mijnwerkers die specifiek gevolgd wordt tot de ramp in Marcinelle, het keerpunt in de Italiaanse immigratie.

Verder worden door deskundigen meer specifieke aspecten van een migratie behandeld: de taal, de socialisatie van de tweede generatie, de identiteit en bijhorende crisis en het begrip 'natie'. Vooral de Italiaanse tweede generatie krijgt hier veel aandacht. Tot slot volgt een uitgebreide bibliografie.

Marokkaanse moeders. Pré- en postnatale zorg, red. D. Jongmans, N. Haspels, J. Tiekens, Coutinho Mulderberg, 1984, 106 blz.

Ziekte- en sterftecijfers blijken bij etnische minderheden hoger te liggen dan bij de autochtone bevolking. Dit boek wil een handleiding zijn in de gezondheidszorg. Omdat bovendien vooral de Marokkaanse vrouwen een moeilijk te bereiken groep zijn, wil men de kulturele afstand tussen Marokkaanse vrouwen en autochtonen verkleinen.

In verschillende bijdragen wordt informatie gegeven over de achtergrond van Marokkanen in West-Eu-

ropa: hun manier van leven, hun opvattingen, hun geloof en meer bepaald, de beleving van zwangerschap en bevalling. Een tweede deel van het boek bekijkt de situatie van de Marokkaanse vrouw in de westerse gezondheidszorg: voorlichting, anti-konceptie, consultatie, het ziektebeeld en natuurlijk de bevalling met de bijhorende gezondheidszorg. Nu het aantal geboorten in migrantengezinnen een groot deel van het totaal aantal geboorten uitmaakt, moeten gezondheidsdiensten daar rekening mee te houden. De beschrijving van de hiertoe ontwikkelde methodes en van praktijkervaringen kan voor ieder die in deze sector werkt, nuttig zijn. Alleen is het jammer dat in dit boek, op één uitzondering na, enkel Nederlanders aan het woord komen.

Interculturele projecten - Basisschool, Infodok educatief, Leuven, 1987.

In samenwerking met 'Interculturele projecten Monfort - Genk' bracht Infodok onderwijsmateriaal voor de basisschool op de markt. Projecten werden ontworpen en bijgeschaafd vanuit de praktijk. Ze vinden hun neerslag in een handleiding en werk-

boekjes in verschillende talen (Nederlands, Frans, Italiaans, Turks, Arabisch).

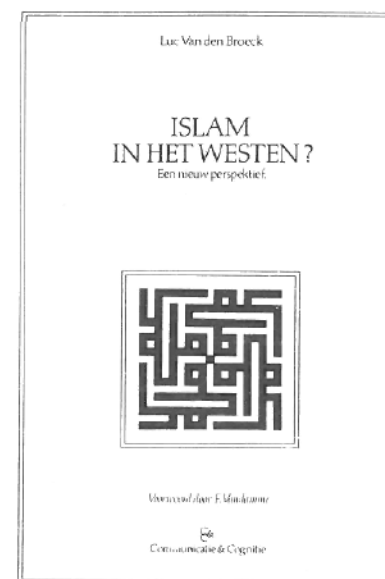
De boekjes proberen kindgericht, concreet en fris materiaal te brengen voor taal, muziek, wetenschappelijk onderricht en creatieve expressie. Enkel rekenen komt slechts in de projecten voor het vijfde en zesde leerjaar aan bod. Men blijft het projectaanbod echter aanpassen, uitbreiden en diversifiëren. Opmerkelijk is dat de projecten ook in kultureel niet gemengde klassen mogelijkheden bieden: problemen i.v.m. leer- en niveauverschillen bij kinderen hebben veel gemeen met de problemen die men ondervindt in een klas met kinderen met verschillende kulturele achtergrond.

Te bestellen: Infodok, Brabantsestraat 95 A, 3000 Leuven.

L. Van den Broeck, *Islam in het Westen? Een nieuw perspectief*, voorwoord van F. Vandamme, Communication & Cognition, Gent, 1987, 127 blz.

"Het unieke van dit boek is dat het geschreven is door een westerse intellectueel en Moslim. Vandaar krij-

gen we in een taal, een referentie kader begrijpbaar voor de westerling, de Vlaming, een fundamentele introductie in de islam van binnenuit, zoals dat door een praktiserende Moslim in onze hedendaagse westerse wereld gezien en beleefd wordt. We zijn daarbij overtuigd dat de auteur door zijn selectie van de teksten uit de Koran en van veel auteurs die hij aanhaalt om zijn standpunten te illustreren en te motiveren erin slaagt de lezer een inzicht te geven in de rijkdom (van visies en interpretatiemogelijkheden) van de islam, die de persoonlijke visie en interpretatie van de auteur zelf ver overtreft. Deze rijkdom kan ook de niet Moslim, ja zelfs de atheïst, zeer sterk aanspreken." (uit het voorwoord)

Guide social-culturel et commercial arabe de Bruxelles, Le Relais/La Méditerranée, Brussel, 1987, 96 blz.

De Arabische gemeenschap heeft in Brussel een heel eigen netwerk van kleinhandelzaken, bedrijfjes en socio-kulturele verenigingen uitgebouwd, niet met de bedoeling om een nieuw gheto te vormen, maar om zich in te schakelen in het beeld van de hoofdstad. De uitgevers stellen in hun voorwoord dat de Arabi-

sche handelaars op hun manier bijdragen aan de strijd tegen de (jeugd)werkloosheid en, zeer indirect, ook aan de strijd tegen de de-linkwentie.

In de gids zijn zeer verscheiden diensten te vinden: officiële diensten (ambassades, rechtbanken...), hulpverlening, onderwijs, moskeeën, pers, migrantenorganisaties en sportclubs en natuurlijk de Arabische handelszaken in het Brusselse.

1987. Internationaal Jaar van de Daklozen, V.D.V.O. Berchem, 1987, 150 blz.

De Vereniging der Vlaamse Onthaalhuizen voert dit jaar - zoals u weet door de UNO uitgeroepen tot het jaar van de daklozen - de actie 'thuisloosheid in Vlaanderen'. Een element van deze actie is deze fraai uitgegeven brochure.

Thuisloosheid blijft vandaag de dag voor een stuk verborgen in België, maar een konstante is armoede op allerlei vlakken. Feitelijk worden in de Vlaamse onthaalhuizen zo'n 10.000 mensen per jaar opgenomen. De brochure besteedt aandacht aan specifieke groepen: kinderen, jongeren, vrouwen, politieke vluchtelingen, woonwagenbewoners... die in deze penibele situatie verzeild raakten. Tevens daagt het VDVO oplossingen aan voor huisvesting en begeleiding van deze groepen.

Te bestellen: VDVO, Waterloostraat 27, 2600 Berchem. Tel. 03/239.73.53.

Wat zoekt u daar nu ? Een andere kijk op Turkije, P. Reedijk, Meinema, Delft, 1986, 102 blz.

In opdracht van het 'oude wijken--pastoraat' van de Gereformeerde Kerken ondernam P. Reedijk een studiereis naar Turkije, als een algemene verkenning en om tot een werkelijk wederzijds contact te komen, zoals hij zelf zegt. Het is een reisverslag geworden van een gelovig man die het thuisland van de migranten waarmee hij werkt, bezocht. Hij bejkt

waarmee hij werkt, bezocht. Hij bejkt dan ook met bijzondere aandacht naar godsdienst en godsdienstbeleving in Turkije, maar ook naar de Turkse geschiedenis en de westerse beeldvorming erover.

Ateliers du Soleil. Une Initiative pluriculturelle, Brussel, 1987, 39 blz.

Brochure over de activiteiten van de Ateliers du Soleil. Dit initiatief startte in 1974 onder de naam Info-Türk, als een informatie- en documentatiecentrum. Het legde zich toe op de problemen van Turkse immigranten in België en de situatie in Turkije zelf. Sinds '82 is de vereniging erkend door de Franstalige Gemeenschap. Meer en meer kwamen ook andere migranten aankloppen. Les Ateliers du Soleil organiseren een hele reeks socio-kulturele, vormings- en kreative activiteiten.

Te bestellen: Info-Türk/Ateliers du Soleil, Eburonenstr. 38, 1040 Brussel.

Verder met Nederlands, een programma voor voortgezette taalverwerving, Samen Wonen, Samen Leven, Rotterdam, 1987.

Het schooladviescentrum van Utrecht ontwikkelde een taal-pakket voor leerlingen die het Nederlands al enigszins beheersen, maar nog specifieke problemen met de taal hebben. Het programma, be-

staande uit ringbanden, diaserie, een geluidskassette en ander materiaal, kan worden gebruikt als aanvulling of als gedeeltelijke vervanging naast een andere taalmethode.

Te bestellen: S.W.S.L., Snellemanstraat 9, 3035 WJ Rotterdam.

Themalist racisme

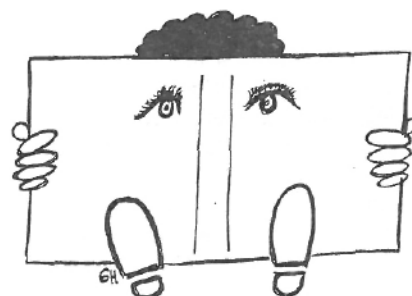
De themalist racisme geeft een overzicht van alle verkrijgbare boeken, brochures, publikaties, skripties, mappen e.a. in boekhandel De Rooie Rat te Utrecht. Naast nederlandstalige titels wordt ook een overzicht gegeven van boeken verschenen in de V.S., West-Duitsland en Groot-Brittannië. Ook een themalist *Minderheden* is verkrijgbaar.

Om deze lijsten aan te vragen, volstaat het een briefkaart te sturen naar: De Rooie Rat/Publiciteit, Oudegracht 65, 3511 AD Utrecht (portokosten f 1,10).

Interculturele boekhandel

In de boekhandel Imece kun je terecht voor Turkse boeken, kassettes en kranten. Ook voorschools materiaal, woordenboeken en schoolgerief vind je er. Een groot aanbod met vooral Turkse uitgaven, waaronder vertalingen van klassiekers uit de wereldliteratuur als Cervantes, Dostoevski, Zola of Marquez.

Imece c.v. Belçika'da ilk Türk kitabevi, Sint Salvatorstraat 24, 9000 Gent.

Andere aanwinsten van het V.O.-C.O.M. zijn:

***Armoede en bestaansonzekerheid**, 2 delen, red. F. Lampaert, C. Smets, Koning Boudewijnstichting, Brussel, 1987.
deel 1: Het armoedebat. Benaderingen, begrippen, metingen, 87 blz.
deel 2: Hulpverlening en bestaansminimum, 104 blz.

Katalogus N.B.L.C. met publikaties voor en over immigranten en volwasseneneducatie.

Bibliografische verkenningen 1. Buitenlandse werknemers, NBLC, Den Haag.
Achtergrondinformatie over marokkanen en Turken in hun eigen land en in Nederland door middel van een overzicht van de nederlandstalige literatuur van de periode '73 tot '78.

Bibliografische verkenningen 4. Islam. Een oriëntatie in voornamelijk nederlandstalige literatuur, gericht naar een breed publiek dat wegwijs wil worden in de wereld van de Islam, NBLC, Den Haag, 1983.

Etat et religion, uit *Islamochristiana*, G.R.I.C., Rome, 1986, blz. 49 - 72.

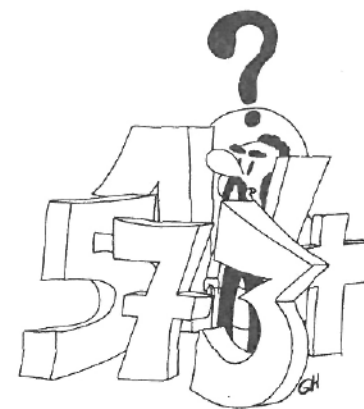
Alfabemizde Gezinti, A. Kaymak, B. Kum, NBLC, Den Haag, 1986, 88 blz. Om kinderen spelenderwijs het Turks alfabet aan te leren.

Anti-racistische boodschappen

Jongeren tegen Racisme wil een anti-racismekrant uitgeven, die in grote oplage naar jongeren toe verspreid zal worden. Om dit financieel enigszins haalbaar te maken, werd gedacht aan advertenties in de vorm van *anti-racistische boodschappen*.

Wie daarover meer wil weten, kan contact opnemen met Jongeren tegen Racisme: Multicolor v.z.w., Gebr. Desmetstraat 108, 9000 Gent. Tel 091/24.35.77.

vocom dokumenten

DE VREEMDE BEVOLKING IN BELGIE

VOCOM-dokumenten nr.1
April 1987

Workshop

Op dond. 29 en vrijd. 30 oktober 1987 organiseert de Dienst epidemiologie en sociale geneeskunde van de U.I.A. de workshop 'Hulpverlening en preventie voor de Turkse etnische minderheid in Vlaanderen/België'.

De workshop richt zich tot hulpverleners uit de medische en niet-medische wereld die gekonfronteerd worden met de Turkse bevolking. De doelstelling is om op een intensieve en actieve manier ervaringen, werkmethoden en hulpverleningsstrategieën betreffende deze etnische groep uit te wisselen. Voor de goede gang van zaken werd het aantal deelnemers beperkt tot 60. Er werd een beroep gedaan op gast-sprekers uit binnen- en buitenland.

Inlichtingen: Mevr. R. Dumugöl, U.I.A. Dienst epidemiologie en sociale geneeskunde, Blok S, Universiteitsplein 1, 2610 Antwerpen. Tel. 03/828.25.28 bp 490 of 334.

Opleiding Migrantenwerk

Het Hoger Instituut voor Maatschappelijk Werk te Antwerpen voorziet

voor volgend leerjaar een *bijscholingsprogramma Migrantenwerk*. De bijscholing richt zich tot de welzijnswerkers die migranten onder hun cliënten of als doelgroep hebben. Gedurende een jaar worden vier vakken gegeven: actualiseren van de problematiek, kulturele antropologie, wetgeving, organisatie en voorzieningen en tenslotte methodiek. Daarmee wil men een breed zicht bieden op de situatie van migranten en op hulpverlening en welzijnswerk.

Lesdag: dinsdag van 9 u tot 12.30 u. Voor meer inlichtingen: sekretariaat H.I.M.W., Amerikalei 182, 2000 Antwerpen. Tel. 03/237.52.55.

Vormingsleergang Gent

In samenwerking met A.R.I.A. organiseert Vormingsleergang voor sociaal

en pedagogisch werk gelijkaardige cursussen.

Vanaf september lopen daar de cursussen 'Multikulturele samenleving, mondiale vorming en sociaal kulturele antropologie' en daarbij aansluitend 'Migratie en Migrant'. De cursussen richten zich naar alle geïnteresseerden, maar specifiek naar diegenen die werkzaam zijn met migranten of in ontwikkelingssamenwerking en Derde Wereld-werking.

In de programma's wordt aandacht besteed aan een theoretisch en praktijkgericht benaderen, aan kennisoverdracht, aan ervaringsuitwisseling en aan het bespreken van en inwerken op attitudes en emotionele aspecten.

Meer inlichtingen: L. Schollaert, Keizer Karelstr. 112, 9000 Gent. Tel 091/25.02.73.

Abonnementen:

Je kunt je abonneren op Bareel door overschrijving van 300 fr. op rekeningnummer 001 - 0967311 - 06 met vermelding 'abonnement Bareel'. In dat geval krijg je de volledige jaargang thuis bezorgd.